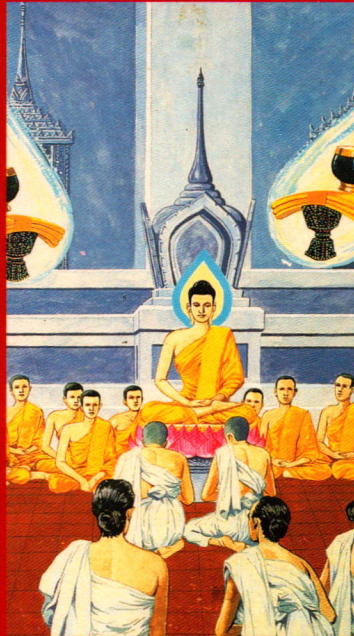
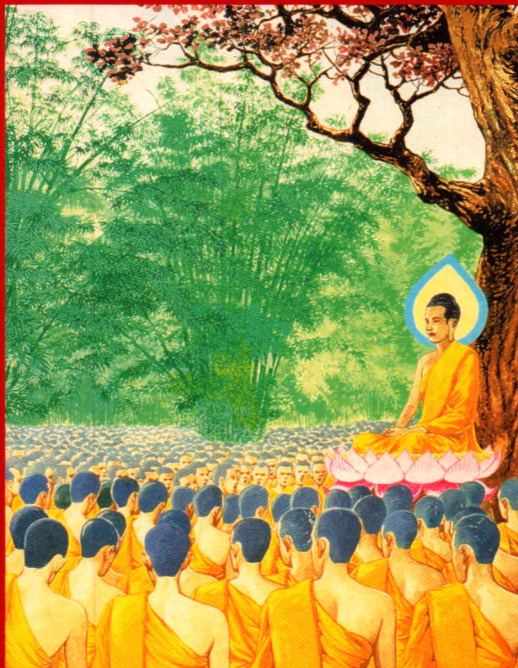

วันสำคัญทางศาสนาพุทธ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๓๐

วันสำคัญของคนไทยพุทธ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๓๑

คำนำ

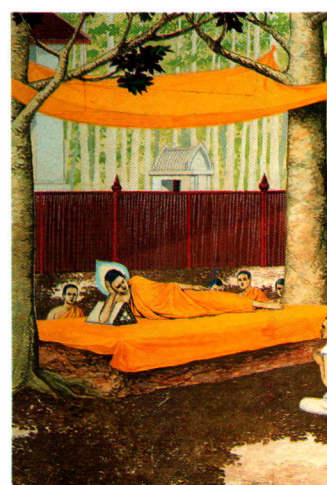
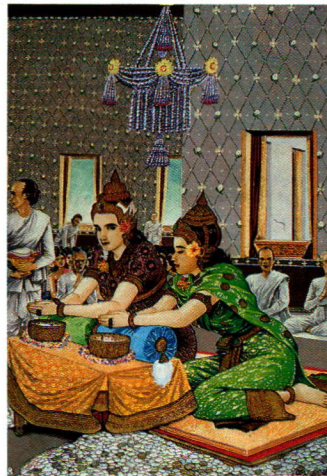
คณะกรรมการจัดทำโสตทัศนูปกรณ์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ศาสนา ได้ทำรายการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาออกเผยแพร่ทางสถานีวิทยุกรรมประชาสัมพันธ์และทางโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๖ เฉพาะการเตรียมบทความออกอากาศทางสถานีวิทยุ นั้น ทำได้ไม่ยากลำบากนัก แต่ในรายการทางโทรทัศน์นั้น เจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการต้องเดินทางไปบันทึกภาพเกี่ยวกับการทำบุญของชาวบ้านในวันสำคัญต่าง ๆ ต้องไปถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังตามวัด และยังถ่ายภาพจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ภาพใดขาดไปหาไม่ได้ครบ ก็ต้องเขียนขึ้นเองแล้วถ่ายทำเป็นเรื่อง ๆ ไป นานวันเข้างานเหล่านี้ ก่อให้เกิดเอกสารบทความประกอบมากขึ้นทุกที

ปีแรก ๆ คณะกรรมการมิได้คิดจะรวบรวมบทความเหล่านี้พิมพ์เป็นเล่มออกเผยแพร่ แต่ครั้ง พ.ศ. ๒๕๒๘ คณะกรรมการได้ นายพิฑูร มลิวัลย์ ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาจากกรมการศาสนา มาร่วมในคณะอีกผู้หนึ่ง จึงเห็นเป็นโอกาสให้นายพิฑูร มลิวัลย์ เรียบเรียงบทความเกี่ยวแก่วันสำคัญในพระพุทธศาสนาที่เคยเผยแพร่ออกไปแล้วขึ้นใหม่ เมื่อเรื่องนี้ได้ผ่านการตรวจแก้จากนายสุชีพ ปุญญานุภาพ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการศาสนาซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปแล้ว จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มในชื่อว่า **“วันสำคัญของศาสนาพุทธ”** ขึ้นดังที่ปรากฏอยู่นี้ โดยเฉพาะภาพประกอบส่วนใหญ่ นั้นเป็นฝีมือการวาดของอาจารย์เหม เวชกร ซึ่งได้รับความเอื้อเฟื้อสไลด์จากรองศาสตราจารย์สุนันท์ ปัทมาคม

คณะกรรมการหวังว่า หนังสือเล่มนี้คงให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน ได้ทราบประวัติความเป็นมาของวันสำคัญนั้นอย่างหนึ่ง และเข้าใจในการปฏิบัติด้านศาสนพิธีอีกอย่างหนึ่ง

คณะกรรมการจัดทำโสตทัศนูปกรณ์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ศาสนา

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สารบัญ

วันวิสาขบูชา	๑
วันอาสาฬหบูชา	๙
วันมาฆบูชา	๑๙
วันอัฐมีบูชา	๒๕
วันเข้าพรรษา	๒๙
วันออกพรรษา	๓๕
วันพระ	๓๙

ภาคผนวก : พิธีกรรม
เนื่องในวันสำคัญทาง
พระพุทธศาสนา

พิธีวิสาขบูชา	๔๕
พิธีอาสาฬหบูชา	๕๔
พิธีมาฆบูชา	๕๘

รายนาม
คณะอนุกรรมการจัดทำสถิติส่วนบุคคลเพื่อการศึกษา
และเผยแพร่ศาสนา

ประธานอนุกรรมการ
พลโทดำเนิร เลขะกุล
รองประธานอนุกรรมการ

นายสุชีพ ปุญญานุภาพ นายประพัฒน์ แสงวณิช
อนุกรรมการ

นายพิฑูร มลิวัลย์	นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์
นายภิญโญ สุวรรณคีรี	นางสุนน อมรวิวัฒน์
นายอุดม จะโนภาษ	นางวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา
นางรำไพ จารุมาศ	นางสุนันท์ ปัทมาคม
นายสมเชาว์ เนตรประเสริฐ	นายปราโมทย์ สัชฌุกร
นางจีราภา ปัญจศิลป์	นายพงศธร เกษสำลี

อนุกรรมการและเลขานุการ

นางสาวชมภูภา หงษ์สุวรรณ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

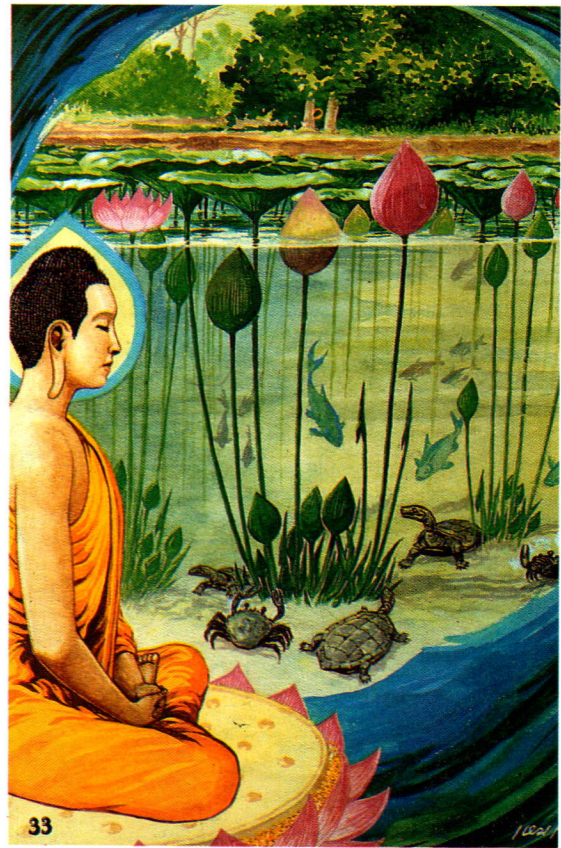
นางอัทธจินดา หงษ์พงษ์

อันโสภาขบุชา

(อันเพ็ญ ชั้น ๑๕ คำ เตือน ๖)

พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นในโลก ณ ชมพูทวีป คือ ประเทศอินเดียโบราณ เมื่อก่อนพุทธศักราชประมาณ ๔๕ ปี เมื่อสมัยก่อนพุทธกาลนั้น ประชาชนชาวชมพูทวีปได้นับถือศาสนาประเภทเทวนิยม คือนับถือเทพเจ้าเป็นสรณะ ศาสนาที่สำคัญในเวลานั้นได้แก่ ศาสนापราหมณ์ ซึ่งถือว่ามีเทพเจ้าผู้ทรงสร้างโลก คือ พระพรหม จึงมีการเคารพบูชาพระพรหมเป็นสรณะ ในศาสนาพราหมณ์นั้น พวกพราหมณ์เป็นผู้ผูกขาดพิธีกรรม และเป็นผู้นำทางความเชื่อ และเป็นผู้สอนศาสนาแก่ประชาชน

แม้ในสมัยพุทธกาล ศาสนาพราหมณ์ก็ยังมีประชาชนนับถืออยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากพวกพราหมณ์ทำการสอนศาสนาแล้ว ยังมีนักบวชเจ้าลัทธิต่าง ๆ ประกาศตนเป็นศาสดาสั่งสอนลัทธิศาสนาตามความเชื่อถือของตนเป็นจำนวนมาก ลัทธิต่าง ๆ ที่สอนกันแพร่หลายอยู่ในชมพูทวีปเมื่อก่อนพุทธกาล และสมัยพุทธกาลนั้นมีหลายลัทธิ ลัทธิทั้งหมดนี้เมื่อกล่าวโดยย่อก็มีเพียง ๒ ลัทธิ คือ ลัทธิที่สอนวิธีพ้นทุกข์ด้วยการทรมานตนเองให้ได้รับความลำบาก เช่น ถือไม่นั่งผ้าตลอดชีวิต เป็นต้น ลัทธินี้เป็นลัทธิเคร่งครัดเกินไป และอีกลัทธิหนึ่งสอน

วิธีพันทุกซ์ด้วยกามสุข ด้วยถือว่ากามสุขเป็นโมกษะ คือ เป็นที่พันทุกซ์ ลัทธินี้เป็นลัทธิย่อหย่อนเกินไป

เนื่องด้วยมีการถือลัทธิศาสนาและมีศาสดาเป็น จำนวนมากดังกล่าวนี ประชาชนชาวชมพูทวีปจึงมีการ ประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันตามพิธีกรรมในลัทธิของ ตน และมีชนชั้นเกิดขึ้นเรียกว่า วรรณะ ๔ คือ วรรณะ พราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศย์ และวรรณะ ศูทรถือกันว่า วรรณะพราหมณ์และวรรณะกษัตริย์เป็น วรรณะชั้นสูง วรรณะแพศย์เป็นวรรณะชั้นกลาง วรรณะศูทรเป็นวรรณะต่ำ

ต่อมา เมื่อก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี เจ้าชาย สิทธัตถะ พระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะมหาราช กษัตริย์ศากยวงศ์แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ และพระนางเจ้า สิริมหามายา ก็ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ณ ชมพูทวีปโดย ได้ประสูติจากพระครรภ์แห่งพระมารดา ในวันวิสาขบูชา คือ วันเพ็ญเดือน ๖

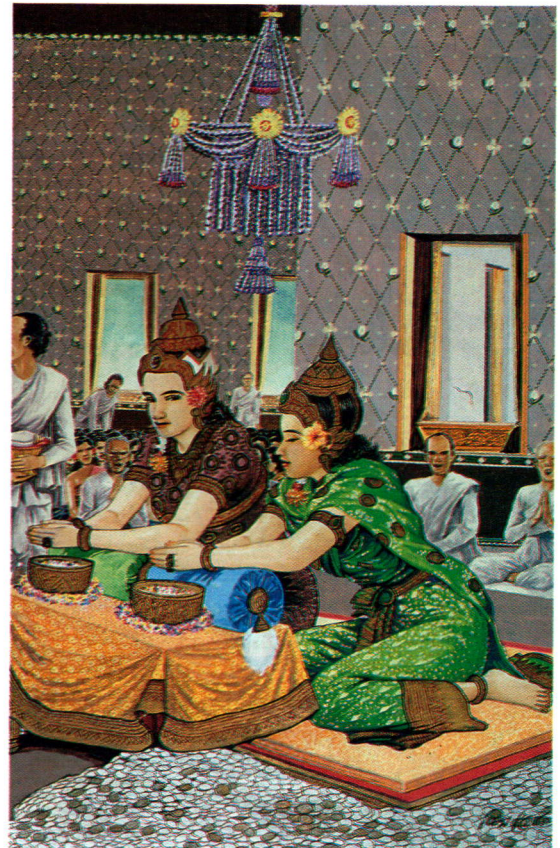
เมื่อพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา เจ้าชายสิทธัตถะ ก็ได้อภิเษกสมรสกับพระนางพิมพายโสธราราชธิดา แห่งกษัตริย์กรุงเทวทหะ

เมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา เจ้าชาย สิทธัตถะทรงได้พระโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า ราहुล ซึ่งประสูติจากพระนางพิมพายโสธรา และในวัน ที่พระโอรสประสูตินั้นเอง เจ้าชายสิทธัตถะก็ได้ เสด็จออกทรงผนวชเป็นบรรพชิต ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่

เป็นเวลานานจนพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา จึงได้ตรัสรู้ คือ ทรงค้นพบสัจธรรม ทรงสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ณ **วันวิสาขบูชา** คือ วันเพ็ญเดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี

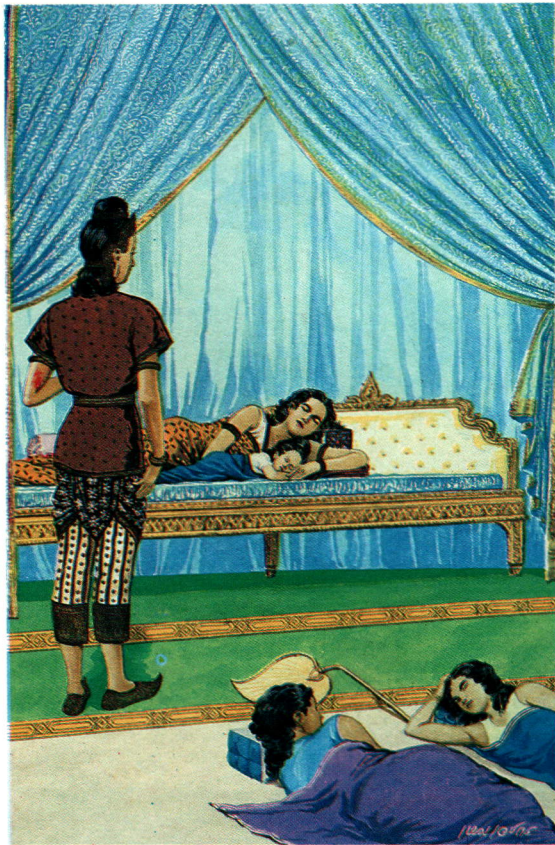
หลังจากได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระพุทธองค์ก็ได้ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ คือ ทรงประกาศพระพุทธศาสนา ทรงสั่งสอนประชาชนตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้มาโดยทรงเน้นหลักปฏิบัติสายกลาง อันเรียกว่า **มัชฌิมาปฏิปทา** หรือ **มรรค ๘** ซึ่งเป็นทางถูกต้องที่สุด ที่จะช่วยให้พ้นทุกข์ได้ ช่วยให้ประชาชนมีความเห็นเป็นสัมมาทิฐิ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ได้รับความสะอาด สว่าง และสงบใจ ได้พ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจอยู่เป็นเวลา ๔๕ พรรษา จึงได้เสด็จสู่พระปรินิพพานเมื่อพระชนมายุพรรษาได้ ๘๐ พรรษา

เนื่องด้วยพระพุทธองค์ทรงเป็นพระศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา ชาวพุทธจึงกำหนดวันเพ็ญเดือนวิสาขะเป็นวันทำการบูชาพุทธองค์เป็นพิเศษ เรียกว่า **วันวิสาขบูชา** ซึ่งถือเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ วันวิสาขบูชาวันนี้ ที่ถือเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ก็เพราะเป็นวันเกี่ยวข้องกับพระประวัติตอนสำคัญของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของโลก คือ ตอนประสูติ ตอนตรัสรู้ และตอนปรินิพพาน ด้วยพระพุทธองค์ประสูติในวันเพ็ญเดือน

วิสาขะ ตรัสรู้ในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ และเสด็จดับขันธ-
ปรินิพพาน ก็ในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ แปลว่า วันทั้ง ๓ คือ
วันประสูติ วันตรัสรู้ และวันนิพพานของพระพุทธองค์
นั้นตกอยู่ในวันเดียวกัน คือ วันเพ็ญเดือนวิสาขะ วันนี้จึง
ถือเป็นวันสำคัญ กล่าวคือ

การประสูติ ของพระพุทธองค์นั้นว่ามีความ
สำคัญยิ่ง เพราะพระองค์ทรงอุบัติขึ้นในโลกเพื่อช่วย
ชาวโลกให้พ้นทุกข์ ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้เป็นเอกอัครบุรุษ (บุคคลสำคัญชั้นเลิศของ
โลก) เมื่อจะเกิดมา ก็เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
แก่มหาชน เพื่อความสุขของมวลชน เพื่ออนุเคราะห์ชาว
โลก เพื่อประโยชน์ที่ต้องการ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและ
ความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ บุคคลผู้เป็นเอกบุรุษนั้นได้
แก่ใคร ได้แก่พระตถาคต ผู้เป็นพระอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เป็นเอกบุรุษนี้แล
เมื่อจะเกิดมาก็เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่มหาชน
เพื่อความสุขของมวลชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อ
ประโยชน์ที่ต้องการ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุข
แก่เทวดาและมนุษย์”

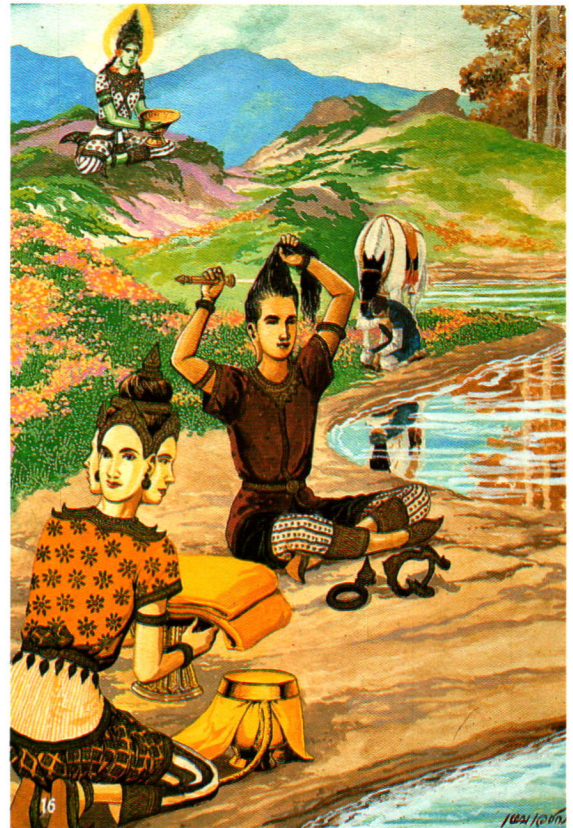
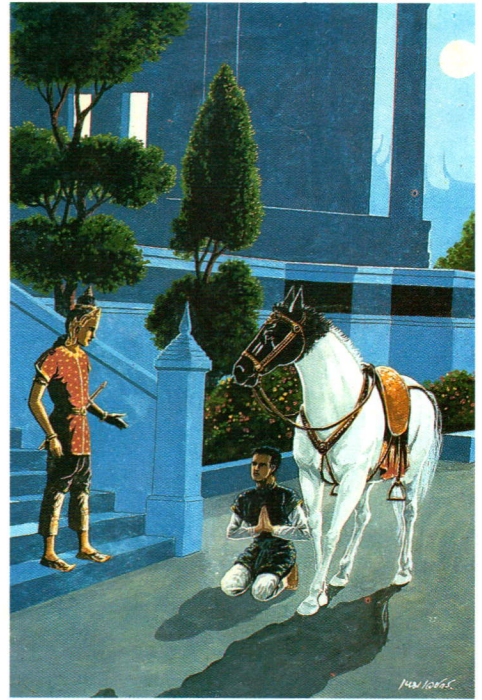
อีกประการหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงเป็นอัจฉริย
มนุษย์ หาผู้เสมอเหมือนมิได้ พระองค์ทรงเป็นดวงจักร
แห่งโลก แห่งการเกิดขึ้นของพระองค์เป็นสิ่งที่มิได้
ยาก วันประสูติของพระพุทธองค์จึงเป็นสำคัญ ดังที่
พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เป็น

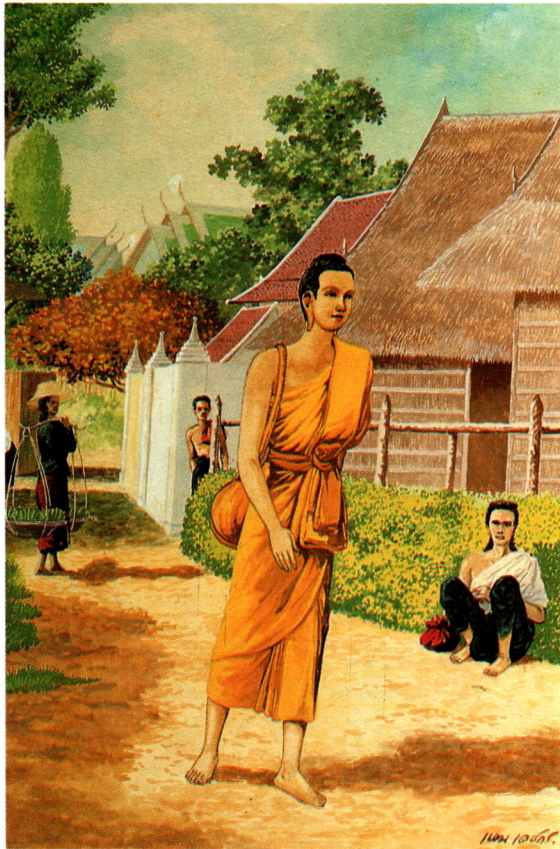
เอกอัครบุรุษเมื่อจะเกิดมาในโลกนี้ก็เกิดมาเป็นอัจฉริยมนุษย์ บุคคลผู้เป็นเอกบุรุษนั้นคือใคร? คือพระตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เป็นเอกบุรุษนี้แล เพื่อจะเกิดมาในโลกก็ย่อมเกิดมาเป็นอัจฉริยมนุษย์”

“ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเป็นเอกอัครบุรุษ เมื่อจะเกิดมาในโลก ก็เกิดมา หาผู้เป็นคู่เปรียบมิได้ หาผู้เป็นคู่เคียงมิได้ ไม่มีใครเปรียบได้ ไม่มีใครเทียบได้ ไม่มีใครเท่าเทียม ไม่มีบุคคลจะเปรียบเทียบได้ ไม่มีใครเสมอ ไม่มีใครเหมือน ย่อมเป็นผู้เลิศกว่าเทวดาและมนุษย์ บุคคลผู้เป็นเอกอัครบุรุษนั้นได้แก่ใคร? ได้แก่พระตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เป็นเอกอัครบุรุษนี้แล เมื่อจะเกิดมาในโลกก็เกิดมาหาผู้เป็นคู่เปรียบมิได้ ฯลฯ ไม่มีใครเสมอ ไม่มีใครเหมือน ย่อมเป็นผู้เลิศกว่าเทวดาและมนุษย์”

“ดุกรภิกษุทั้งหลาย การปรากฏขึ้นแห่งบุคคลผู้เป็นเอกอัครบุรุษ ย่อมเป็นการปรากฏขึ้นแห่งดวงจักขุอันยิ่งใหญ่ เป็นการปรากฏแห่งแสงสว่างอันยิ่งใหญ่ เป็นการปรากฏแห่งดวงประทีปอันยิ่งใหญ่....”

“ดุกรภิกษุทั้งหลาย การปรากฏขึ้นแห่งบุคคลผู้เป็นเอกบุรุษ เป็นการหาได้ยากในโลกบุคคลผู้เป็นเอกบุรุษนั้นได้แก่ใคร? ได้แก่พระตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ดุกรภิกษุทั้งหลาย การปรากฏขึ้นแห่งบุคคลผู้เป็นเอกบุรุษนี้แลเป็นสิ่งที่หาได้ยากใน

โลก”

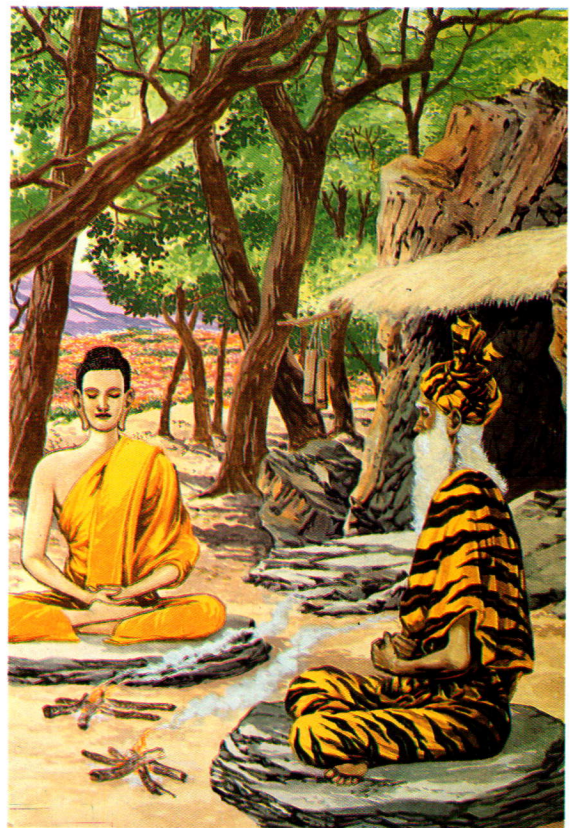
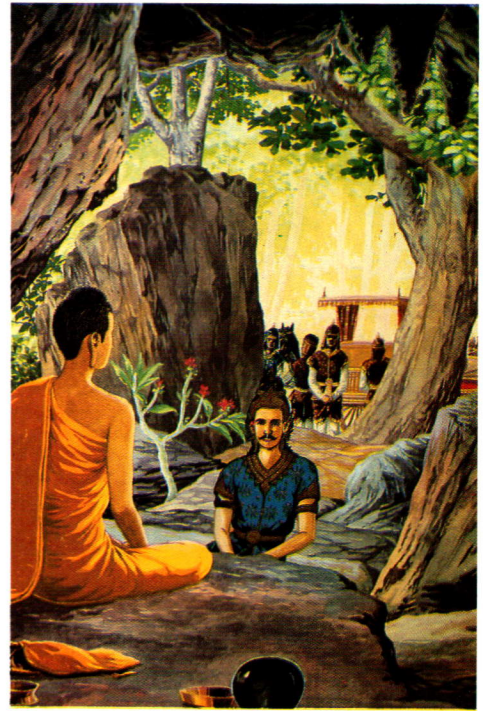
เมื่อพิจารณาตามพระพุทธพจน์ดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า วันประสูติของพระองค์เป็นวันสำคัญยิ่ง เพราะเป็นวันเกิดของบุคคลผู้เป็นเอกบุรุษ เป็นอัคริยม มนุษย์เป็นผู้เลิศกว่าเทวดาและมนุษย์หาผู้เสมอเหมือน มิได้

การตรัสรู้ ของพระพุทธองค์ก็เป็นเรื่องสำคัญ ยิ่ง เพราะเป็นการสำเร็จเป็นองค์พระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสและสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ อันเป็นเหตุให้สำเร็จเป็นองค์พระพุทธเจ้านั้นก็เป็นสิ่งที่ประเสริฐยิ่ง ไม่มีสิ่งใดจะเปรียบได้ สิ่งที่ประเสริฐที่สุดที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ นั้นได้แก่ อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐสุด ๔ อย่าง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค พระพุทธองค์ ได้ตรัสรู้อริยสัจด้วยพระองค์เอง ไม่มีครูอาจารย์สั่งสอน พระองค์จึงได้เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเป็นพระอริยเจ้า คือ ผู้หมดกิเลสดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลายเพราะเราได้ตรัสรู้อริยสัจ ๔ เหล่านี้ ตามความเป็นจริง ชาวโลกจึงเรียกเราว่าเป็นองค์พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราได้สำเร็จเป็นพระอริยเจ้าในโลกพร้อมทั้งเทวโลกและมารโลก พรหมโลก ในหมู่ประชาสัตว์หมู่พรหม ทั้งสมณะ พราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ (เพราะตรัสรู้อริยสัจ ๔) สัจจะทั้ง ๔ นี้ จึงเรียกว่า อริยสัจ”

อีกประการหนึ่ง อริยสัจธรรมที่พระพุทธองค์

ได้ตรัสรู้ นั่นเป็นธรรมที่ลึกซึ้งมาก ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงพระปริวิตกเมื่อคราวตรัสรู้ใหม่ ๆ ว่า “ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้เป็นธรรมลึกซึ้ง พิจารณาเห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก เป็นธรรมสงบระงับ ประณีต ตรึกเอาเองไม่ได้เป็นธรรมละเอียด รู้ได้เฉพาะผู้เป็นบัณฑิต” และธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ นั่นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นความจริงแท้ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัจจะ ๔ อย่างนี้เป็นของแท้ แน่นนอนไม่แปรเป็นอื่น สัจจะ ๔ อย่างนี้ได้แก่อะไร? ได้แก่ ทุกข์ เป็นของแท้ แน่นนอน ไม่แปรเป็นอื่น สมุทัย เป็นของแท้ แน่นนอน ไม่แปรเป็นอื่น นิโรธ เป็นของแท้ แน่นนอน ไม่แปรเป็นอื่น มรรค เป็นของแท้ แน่นนอน ไม่แปรเป็นอื่น”

การที่พระองค์สามารถตรัสรู้ริยสัจธรรมได้ด้วยพระองค์นั้น ก็เพราะพระองค์ได้ทรงบรรลุพระญาณอันวิเศษยิ่ง คือ พระสัมมาสัมโพธิญาณ ซึ่งเป็นพระปรีชาญาณอันยอดเยี่ยม ไม่มีญาณใดของใคร ๆ จะเสมอเหมือนได้ เพราะพระองค์ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณนี้เอง พระองค์จึงทรงรอบรู้สรรพสิ่งในโลกทั้งปวง และได้พระนามเป็นพิเศษว่า พระสรพพัญญุพุทธเจ้า หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระศรีสรพพัญญุพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้ วันตรัสรู้ของพระพุทธองค์จึงเป็นวันสำคัญ เพราะเป็นวันสำเร็จเป็นองค์พระพุทธเจ้า

การปรินิพพาน ของพระพุทธองค์ก็เป็นความสำคัญยิ่งเพราะเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของโลก เป็นการดับแห่งดวงจักรของโลกร เป็นเหตุให้มหาชนต้องเศร้าโศก อาลัยถึงด้วยความเสียายเป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย การปรินิพพานของบุคคลผู้เป็นเอกอัครบุรุษย่อมเป็นความร้อนใจอาลัยอาวรณ์ของมหาชน (ชาวโลก) บุคคลผู้เป็นเอกอัครบุรุษนั้นได้แก่ใคร ได้แก่ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การปรินิพพานของบุคคลผู้เป็นเอกอัครบุรุษนี้แล ย่อมเป็นความร้อนใจ อาลัยอาวรณ์ของมหาชน”

กล่าวโดยสรุปตามทฤษฎีของชาวพุทธ วันประสูติของพระพุทธเจ้า เป็นวันที่ชาวโลกได้บุคคลที่สำคัญที่สุด วันตรัสรู้ของพระองค์ เป็นวันที่ชาวโลกได้พระศาสดาที่สำคัญที่สุด และวันปรินิพพานของพระองค์ เป็นวันที่ชาวโลกสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดและวันทั้ง ๓ นี้ตกอยู่ในวาระเดียวกัน คือ วันเพ็ญเดือนวิสาขะ วันนี้จึงนับเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา

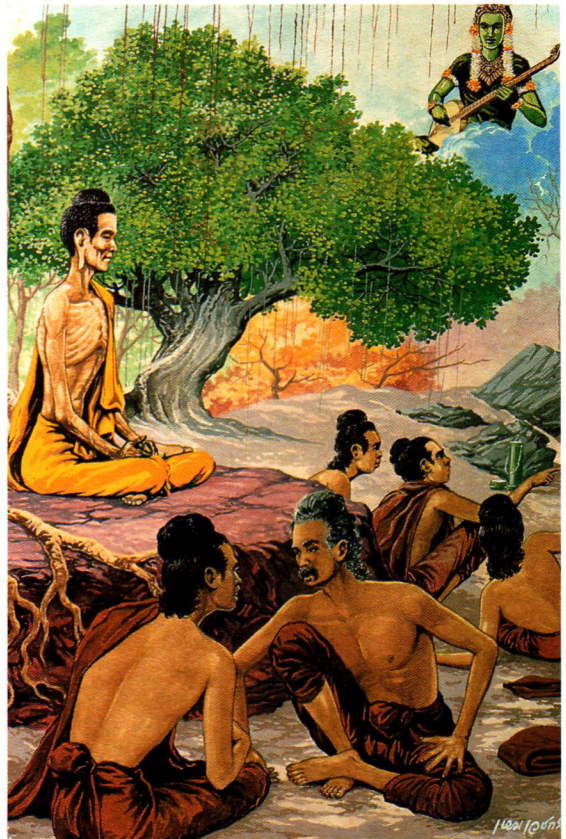
วันอาสาฬหบูชา

(วันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘)

เมื่อก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี เจ้าชายสิทธัตถะ พระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนมหาราชกษัตริย์ ศากยวงศ์แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ และพระนางเจ้าสิริมหามายา ก็ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลกเมื่อพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนาง ยโสธราพิมพาราชธิดาแห่งพระเจ้าสุปปพุทธกษัตริย์กรุง เทวทหะ เมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา ได้เสด็จ ออกทรงผนวชเป็นบรรพชิต ทำบำเพ็ญเพียรอยู่เป็นเวลานาน จนพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา จึงได้ตรัสรู้ สัจธรรม สำเร็จเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

วันที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้ นั้น นับเป็นวันอุบัติ ขึ้นแห่งพุทธรัตนะและธรรมรัตนะด้วยเป็นวันที่เจ้าชาย สิทธัตถะได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า และได้ทรงค้นพบ พระธรรม

หลังจากตรัสรู้แล้ว ๒ เดือน คือ เมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงธรรมโปรด ภิกษุปัญจวัคคีย์เป็นครั้งแรก ณ ป่าอิสิปตนมฤคทาย-วัน แขวงเมืองพาราณสี วันนั้นนับเป็นวันเกิดขึ้นแห่ง สังฆรัตนะ กล่าวคือ ภิกษุปัญจวัคคีย์รูปหนึ่ง คือ พระ-อัญญาโกณฑัญญะ ได้สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล และได้บวช

เป็นพระสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา

วันเพ็ญเดือน ๘ หรือ วันอาสาฬหบูชา โดยปกติเป็นวันธรรมสวนะ คือ วันที่ชาวพุทธเข้าวัดฟังธรรมบำเพ็ญบุญ เนื่องในโอกาสที่พระสงฆ์มารวมกันทำสังฆกรรมและจะเข้าพรรษาในวันรุ่งขึ้นอันได้แก่วันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๘

ต่อมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ คณะสงฆ์และรัฐบาลไทยพิจารณาเห็นว่าวันอาสาฬหบูชาคือ วันเพ็ญเดือน ๘ นั้น เป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ นอกจากเป็นวันธรรมสวนะแล้วยังเป็นวันที่ประกอบด้วยเหตุการณ์สำคัญหลายประการ คือ

(๑) เป็นวันแรกที่พระพุทธองค์ทรงประกาศพระพุทธศาสนา

(๒) เป็นวันแรกที่ทรงแสดงพระปฐมเทศนา ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร

(๓) เป็นวันแรกที่มีพระอริยสงฆ์ผู้เป็นสังฆรัตนะเกิดขึ้นในโลก

(๔) เป็นวันแรกที่มีความครบถ้วนแห่งพระรัตนตรัย

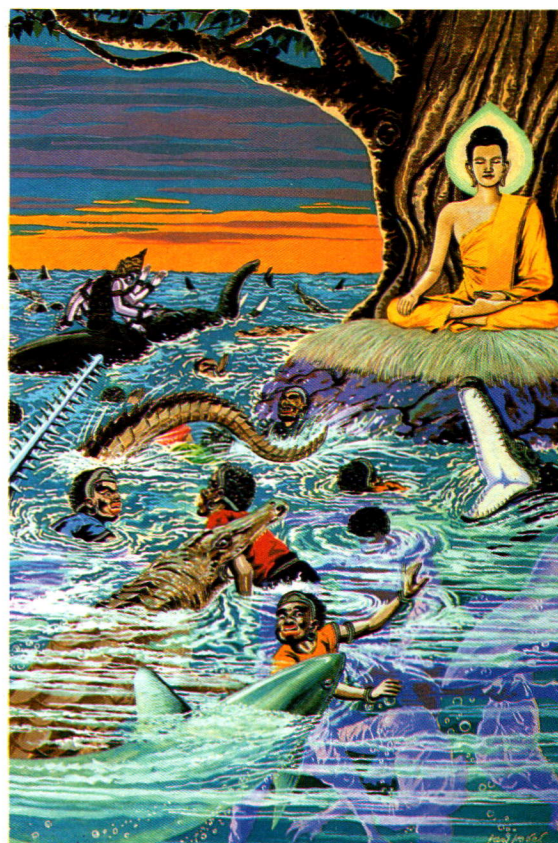
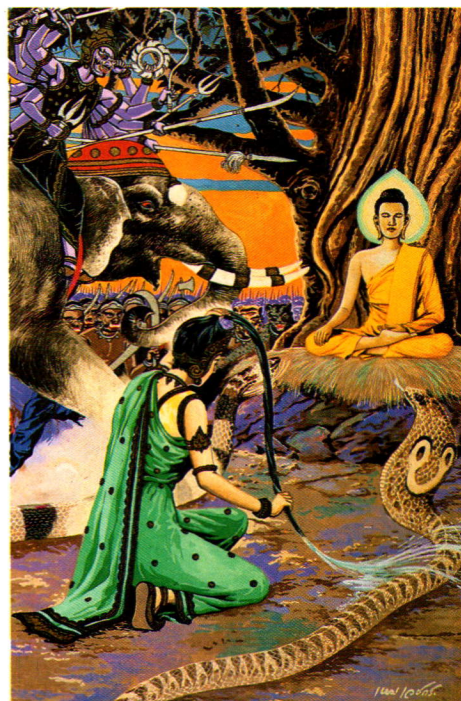
ดังนั้น จึงได้ประกาศกำหนดวันเพ็ญเดือน ๘ เป็นวันอาสาฬหบูชา คือ วันประกอบพิธีบูชาพระพุทธองค์ในวันเพ็ญ เดือน ๘ ทางราชการถือว่าวันนี้เป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา นับแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่า วันอาสาฬหบูชา นั้น เป็นวัน

ธรรมจักร ด้วยเป็นวันที่พระพุทธองค์ทรงแสดงพระ
ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร อันเป็นพระปฐมเทศนา คือ
การเทศน์กัณฑ์แรกของพระพุทธองค์และมีพระอริยสงฆ์
เกิดขึ้นองค์แรก ด้วยได้ฟังพระธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร
นี้ ดังนั้น เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบเนื้อหาและวิเคราะห์
สาระในพระสูตรอันสำคัญนี้ จึงขอนำคำแปลบางตอนมา
เสนอไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้—

“.....ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลัทธิที่สุด ๒ อย่าง
บรรพชิตไม่ควรเสพ คือ กามสุขัลลิกานุโยค ลัทธิถือการ
ประกอบตนให้หมกมุ่นในกามสุข เป็นลัทธิเลว เป็นของ
ชาวบ้าน เป็นลัทธิของคนมีกิเลสหนา ไม่ใช่ของอริยะ
คือผู้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และ ลัทธิ
อัสถกิลมถานุโยค คือ ลัทธิถือการทรมานตนให้ได้รับ
ความลำบาก เป็นลัทธิก่อให้เกิดทุกข์ ไม่ใช่ของอริยะ
คือ ผู้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์”

“.....ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลัทธิที่สุด ๒ อย่าง
บรรพชิตไม่ควรเสพ คือ กามสุขัลลิกานุโยค ลัทธิถือการ
ประกอบตนให้หมกมุ่นในกามสุข เป็นลัทธิเลว เป็นของ
ชาวบ้าน เป็นลัทธิของคนมีกิเลสหนา ไม่ใช่ของอริยะ
คือผู้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และ ลัทธิ
อัสถกิลมถานุโยค คือ ลัทธิถือการทรมานตนให้ได้รับ
ความลำบาก เป็นลัทธิก่อให้เกิดทุกข์ ไม่ใช่ของอริยะ
คือ ผู้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์”

“....ดูกรภิกษุทั้งหลาย มัชฌิมาปฏิปทา คือ ทาง

ปฏิบัติสายกลาง ไม่ข้องแวะกับลัทธิที่สุด ๒ อย่างนี้ เรา ได้ตรัสรู้แล้ว ทำให้ปรากฏแก่ปัญญจักขุ ทำให้ปรากฏ แก่ญาณแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความสงบ ความรู้ยิ่ง ความ รู้สมบูรณ์ ให้บรรลุนิพพาน ดุกรภิกษุทั้งหลายก็มีชณฺเฒ มา ปฏิปทาทางปฏิบัติสายกลางที่เราตรัสรู้แล้ว ทำให้ปรากฏแก่ปัญญจักขุ ทำให้ปรากฏแก่ญาณแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความสงบ ความรู้ยิ่ง ความรู้สมบูรณ์ ให้ บรรลุนิพพานนั้น ได้แก่อะไร ได้แก่ อริยมรรคอัน ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้นเอง องค์ ๘ ประการนั้นได้ แก่อะไรบ้าง ได้แก่ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมา-สังกัปปะ ความดำริชอบ สัมมาวาจา พูดชอบ สัมมากัมมันตะ ทำชอบ สัมมาสติ ระลึกชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยง ชีวิตชอบ สัมมาวายามะ เพียรชอบ สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่น ชอบ ดุกรภิกษุทั้งหลาย มัชฌิมาปฏิปทาทางปฏิบัติสาย กลางนี้ เราได้ตรัสรู้แล้ว ทำให้ปรากฏแก่ปัญญจักขุ ทำให้ปรากฏแก่ญาณแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความ สงบ ความรู้ยิ่ง ความรู้ สมบูรณ์ ให้บรรลุนิพพาน”

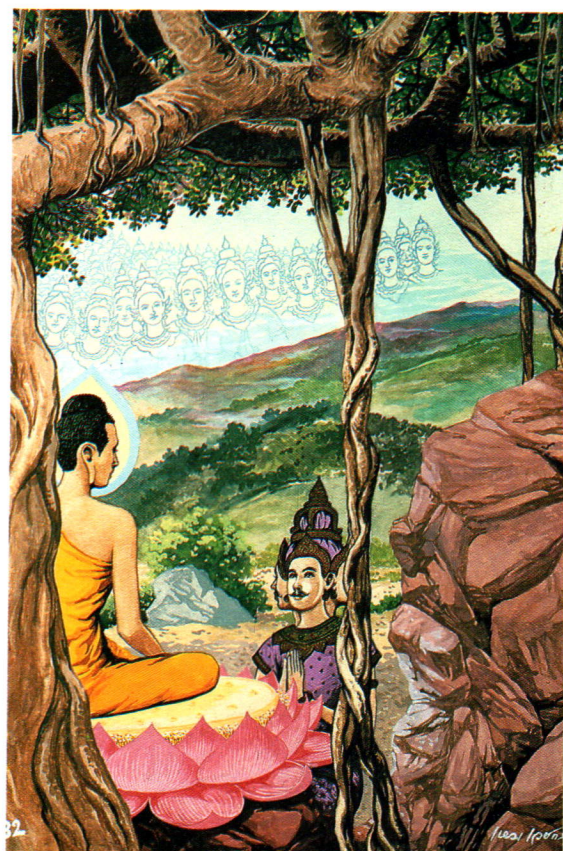
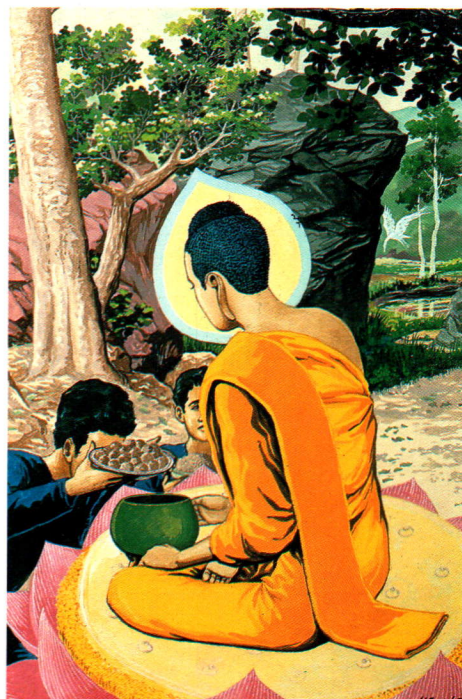
“ดุกรภิกษุทั้งหลาย ข้อต่อไปนี้เป็นทุกขอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐคือทุกข์ ได้แก่ ความเกิดเป็น ทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความโศกเศร้า ความรำพันเป็นทุกข์ความเจ็บกาย ความเสียใจ ความ คับแค้นใจเป็นทุกข์ ความประจวบด้วยสิ่งไม่เป็นที่รัก เป็นทุกข์ ความปรารถนาไม่ได้สมหวังเป็นทุกข์ ว่าโดย ย่อ ชันธ ๕ อันเป็นอารมณ์แห่งอุปาทานเป็นทุกข์”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อต่อไปนี้เป็นทุกขสมุทัย อริยสัจ ความจริงอันประเสริฐคือ เหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา ความทะยานอยาก ซึ่งทำให้เกิดในภพใหม่ ประกอบด้วยความกำหนัด ความเพติดเพลิน ทำให้เกิดความเพติดเพลินยิ่งในอภรณ์นั้น ๆ ตัณหานี้เป็นอย่างไร คือ กามตัณหา ความทะยานอยากในอภรณ์ที่น่าใคร่ ภาวตัณหา ความทะยานอยากที่ติดอยู่ในภพวิภวตัณหา ความทะยานอยากที่ปฏิเสธภพ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตัณหา ๓ ประการนี้แลเป็นทุกขสมุทัยอริยสัจ”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติต่อไปนี้เป็น ทุกขนิโรธอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐ คือ ที่ดับทุกข์ ได้แก่ความดับด้วยปราศจากกำหนดยินดีโดยไม่เหลือ ความสละ ความสลัดออก ความหลุดพ้น ความไม่มีอาลัยใน ตัณหา ๓ ประการนั้น นี้แลเป็นทุกขนิโรธ”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติต่อไปนี้เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ ข้อปฏิบัติให้บรรลุถึงที่ดับทุกข์ ได้แก่ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ อริยมรรคนี้ ได้แก่อะไร ได้แก่ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ สัมมาวาจา พูดชอบ สัมมากรรม กระทำชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ สัมมาวายามะ เพียรชอบ สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชา แสงสว่าง ในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้

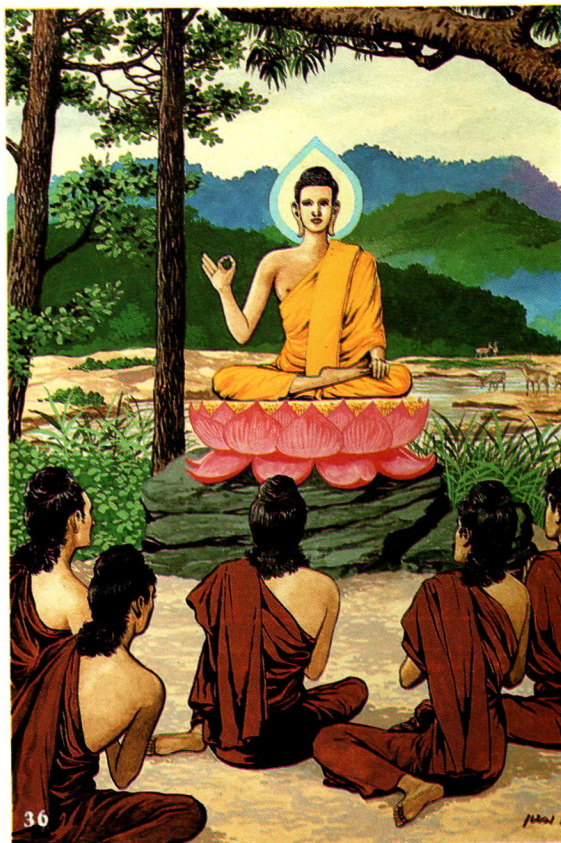

เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า นี่เป็นทุกขอริยสัจ (เป็นสังขญาณ) ดูกุรภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ทุกขอริยสัจนี้นั้นแลเป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ (เป็นกิจจญาณ) ดูกุรภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ทุกขอริยสัจนี้นั้นแลเราได้กำหนดรู้แล้ว (เป็นกตญาณ)”

“ดูกุรภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เราว่า นี่เป็นทุกขสมุทัยอริยสัจ (เป็นสังขญาณ) ดูกุรภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ทุกขสมุทัยอริยสัจนี้นั้นเป็นสิ่งที่ควรละ (เป็นกิจจญาณ) ดูกุรภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ทุกขสมุทัยอริยสัจนี้นั้นแลเราละได้แล้ว (เป็นกตญาณ)”

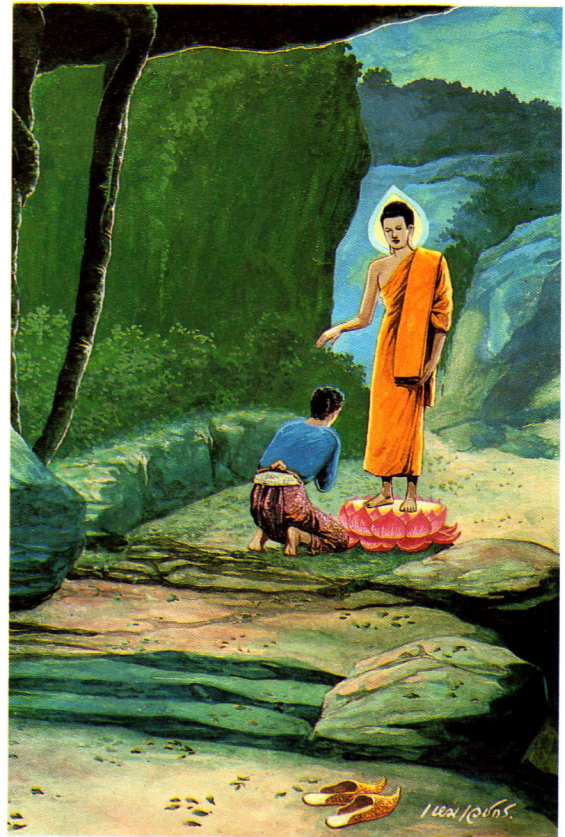
“ดูกุรภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า นี่เป็นทุกขนิโรธอริยสัจ (เป็นสังขญาณ) ดูกุรภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ทุกขนิโรธอริยสัจนี้นั้นแลเป็นสิ่งที่ควร

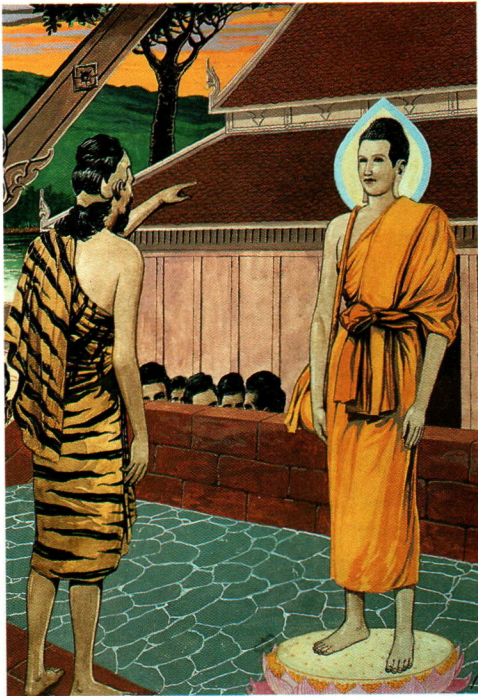

ทำให้แจ้งชัด (เป็นกิจจญาณ) ตูกรภิกษุทั้งหลาย จักษุ-
ญาณปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยิน
ได้ฟังมาก่อนได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ทุกขนิโรธอริยสัจนี้
นั้นแล เราทำให้แจ้งชัดแล้ว (เป็นกตญาณ)”

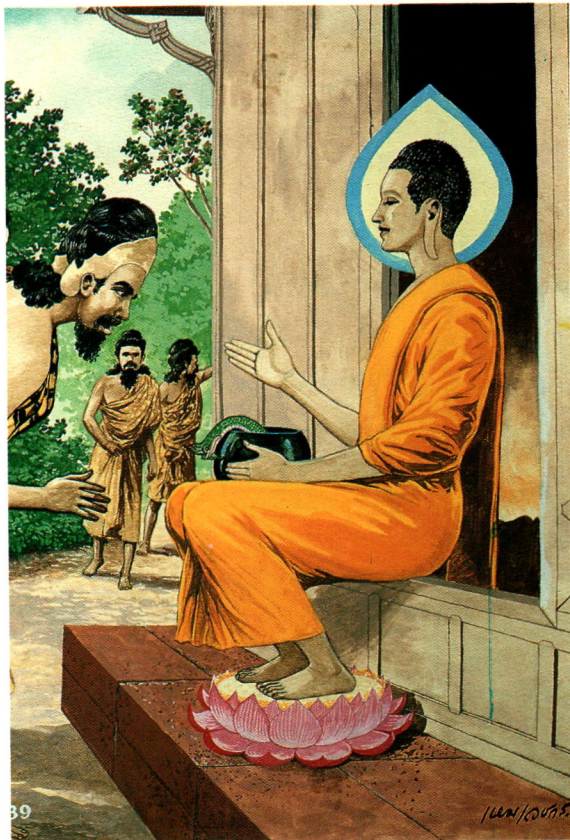
“ตูกรภิกษุทั้งหลาย จักษุ ญาณ ปัญญา วิชชา
แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ได้เกิด
ขึ้นแก่เราแล้วว่า นี่เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ
(เป็นสังจญาณ) ตูกรภิกษุทั้งหลายจักษุ ญาณ ปัญญา
วิชชา แสงสว่างในธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมา
ก่อนได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทานี้
นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรทำให้เกิด (เป็นกิจจญาณ) ตูกรภิกษุ
ทั้งหลาย จักษุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างในธรรม
ที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อนได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจนี้นั้นแล เราทำให้เกิด
แล้ว (เป็นกตญาณ)”

“ตูกรภิกษุทั้งหลาย ปัญญารู้เห็นตามความเป็น
จริงในอริยสัจ ๔ เหล่านี้ของเรา อันมีวนรอบ ๓ มี
อาการ ๑๒ อย่างนี้ ยังไม่หมดจดเพียงใด เรายังไม่อาจ
ปฏิญาณตนว่าเป็นผู้ตรัสรู้ สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม
ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ใน
หมู่ประชาพร้อมทั้งสมณะพราหมณ์พร้อมทั้งเทวดาและ
มนุษย์ แต่เมื่อใด ปัญญารู้เห็นตามความจริงในอริย-
สัจ ๔ เหล่านี้ของเราอันมีวนรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ อย่าง
นี้ หมดจดแล้ว เมื่อนั้นเราจึงได้ปฏิญาณตนว่าเป็น

ผู้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่ประชา
พร้อมทั้งสมณะพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและ
มนุษย์ และปัญญาได้เห็นได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ความพ้น
จากกิเลสของเราไม่ช้าเร็ว ความเกิดครั้งนี้เป็นชาติสุด
ท้าย บัดนี้ ความเกิดใหม่ของเราไม่มีแล้ว”

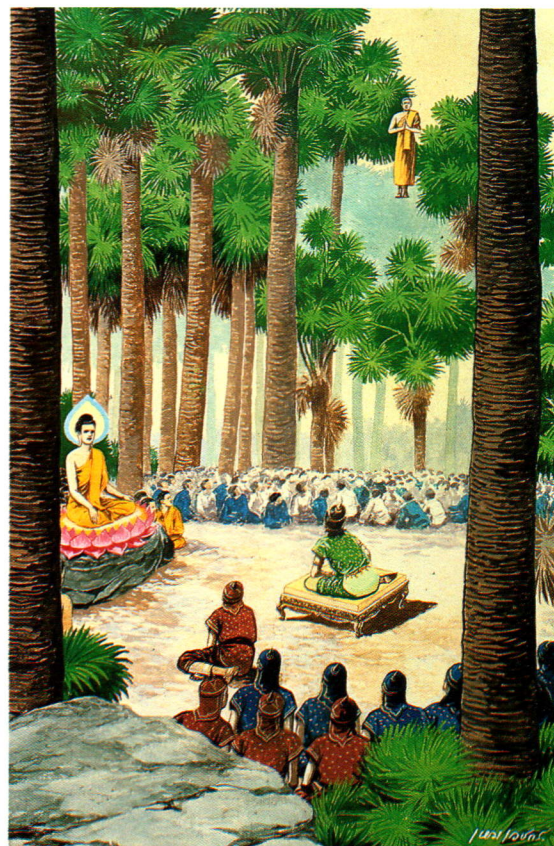

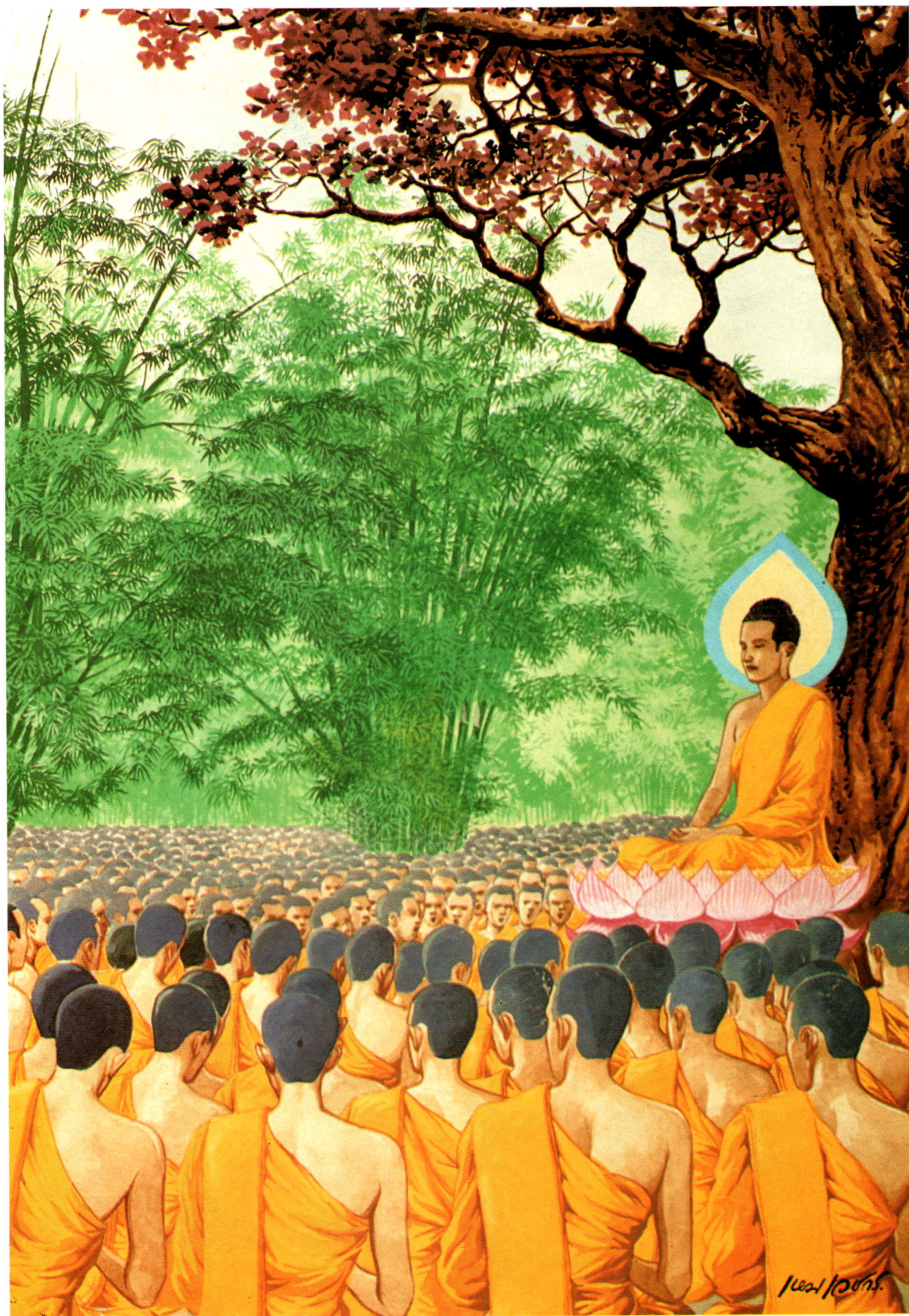
พิจารณาเหตุเนื่องความในธัมมจักกัปปวัตตน-
สูตร พระปฐมเทศนาดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าในตอนต้น
พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า ลัทธิที่เชื่อถือและปฏิบัติกันอยู่ใน
อินเดียสมัยนั้น มีหลายลัทธิดังกล่าวแล้วในบทต้น ๆ แต่
คงรวมลงในลัทธิที่สุด ๒ อย่าง คือ ลัทธิที่ย่อหย่อนเกิน
ไป เรียกว่า กามสุขัลลิกานุโยค กับลัทธิที่เคร่งจนเกิน
ไป เรียกว่า อตตกิลมณานุโยค ทั้งสองลัทธินี้ถือเป็นลัทธิ
ที่สุด คือ ย่อหย่อนที่สุด และเคร่งที่สุด การปฏิบัติตาม
ลัทธิทั้งสองนี้ เป็นสิ่งไร้ประโยชน์ไม่ควรเสพ คือ ไม่ควร
ถือปฏิบัติกัน ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรง
ปฏิวัติศาสนาของคนในสมัยนั้น แล้วทรงแสดงคำสอนในรูป
ใหม่ คือ มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง ได้
แก่ อริยมรรค ๘

ต่อมา พระองค์ทรงประกาศสิ่งที่พระองค์
ทรงค้นพบด้วยพระองค์เอง โดยไม่เคยได้ยินได้ฟังมาจาก
ใคร ๆ นั่นคือ อริยสัจธรรม ๔ ประการ ในตอนท้าย
พระองค์ทรงเน้นว่า เพราะพระองค์ทรงค้นพบ หรือ
ตรัสรู้ อริยสัจธรรม ๔ ประการนี้ จึงกล้าปฏิญาณ

พระองค์ว่าเป็นผู้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ คือ สำเร็จเป็นองค์พระพุทธเจ้า และที่เรียกว่าตรัสรู้หรือวิมุตติธรรมนั้น ต้องเป็นความรู้ที่มีวนรอบ ๓ คือ รู้ ๓ ชั้น คือ รู้ด้วยขั้นสังจญาณ ขั้นกัจจญาณ และขั้นกตญาณ เมื่อรู้หรือวิมุตติธรรม ๔ อย่าง อย่างละ ๓ ชั้น ความรู้จึงเกิดเป็นอาการ ๑๒ ($๓ \times ๔ = ๑๒$) รู้อย่างนี้จึงเรียกว่า ตรัสรู้

ในวันอาสาฬหบูชานี้ ชาวพุทธควรถือเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งที่จะพึงประกอบการบูชา ทั้งส่วนอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา โดยเฉพาะการปฏิบัติบูชานั้น ควรปฏิบัติตนตามหลักธรรมในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร อันได้แก่มัชฌิมาปฏิปทา ข้อปฏิบัติสายกลาง คือ อริยมรรค ๘ ประการ มีสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ เป็นต้น กล่าวโดยสรุปก็คือ ควรปฏิบัติตนให้มีศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อปฏิบัติได้ดังนี้ เชื่อว่าได้บูชาพระพุทธองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง

วันมาฆบูชา

(วันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓)

เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ได้ทรงประกาศพระพุทธศาสนา โดยทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน เริ่มแต่โปรดพระปัญจวัคคีย์ เป็นต้นมาโดยลำดับ ได้มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธ และได้บวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามากขึ้นโดยลำดับ

ต่อมาวันหนึ่ง หลังจากทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนาแล้วไม่นานนักได้มีพระอรหันต์ผู้เป็นพระพุทธสาวก ได้มาประชุมกันและเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ณ พระอารามเวฬุวัน ใกล้กรุงราชคฤห์ เวลาบ่ายวันเพ็ญเดือน ๓ การประชุมสงฆ์ครั้งนี้เป็นการประชุมใหญ่ครั้งแรกในพระพุทธศาสนาเรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต แปลว่า การประชุมประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

(๑) วันนั้นเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ แห่งเดือนมาฆะ คือ วันเพ็ญเดือน ๓

(๒) มีพระอรหันตสาวกเข้าประชุมโดยมิได้นัดหมาย จำนวน ๑,๒๕๐ องค์

(๓) พระอรหันตสาวกที่เข้าประชุมแล้วแต่เป็นผู้ทรงคุณวิเศษยิ่ง

(๔) พระอรหันตสาวกที่เข้าประชุมทุกรูป เป็น

ผู้ได้รับอุปสมบทจากพระพุทธองค์โดยตรง

วันที่พระสงฆ์องค์พระอรหันต์ จำนวน ๑,๒๕๐ องค์ มาประชุมกันครั้งสำคัญนี้ บรรดาประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะประเทศไทยเราถือว่าเป็นวันสำคัญยิ่งอันหนึ่งทางพระพุทธศาสนา เมื่อถึงวันสำคัญนี้ ชาวพุทธทั่วไป ทั้งพระภิกษุสามเณรและฆราวาสได้จัดการประกอบพิธีบูชาเป็นพิเศษ และเรียกวันสำคัญนี้ว่า “วันมาฆบูชา” อันหมายความว่า วันทำการบูชาในวันเพ็ญเดือน ๓

วันมาฆบูชา ชาวพุทธถือว่าเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทางราชการบ้านเมืองก็ได้ประกาศหยุดราชการวันนี้ ด้วยถือเป็นวันสำคัญ เพื่อให้ข้าราชการได้มีโอกาสประกอบการบูชาตามศรัทธา

ที่ถือกันว่าวันมาฆบูชาเป็นวันสำคัญนั้น ก็ด้วยเป็นวันเกี่ยวข้องกับประวัติตอนสำคัญของพระพุทธองค์ ซึ่งทรงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของโลก คือ เป็นวันที่พระพุทธองค์ทรงประกาศตั้งหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระสาวกถือเป็นหลักในการสั่งสอนประชาชนสืบไป คือ ได้ทรงแสดง “โอวาทปาติโมกข์” ในที่ประชุมสงฆ์ครั้งสำคัญและยิ่งใหญ่ เนื่องด้วยเป็นการประชุมครบองค์ ๔ ดังกล่าวแล้ว

โอวาทปาติโมกข์ คือ หลักคำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในที่ประชุมสงฆ์ครั้งสำคัญนี้ มีความสำคัญมาก นับได้ว่าเป็นหลักพระพุทธศาสนาหรือเป็นหัวใจ

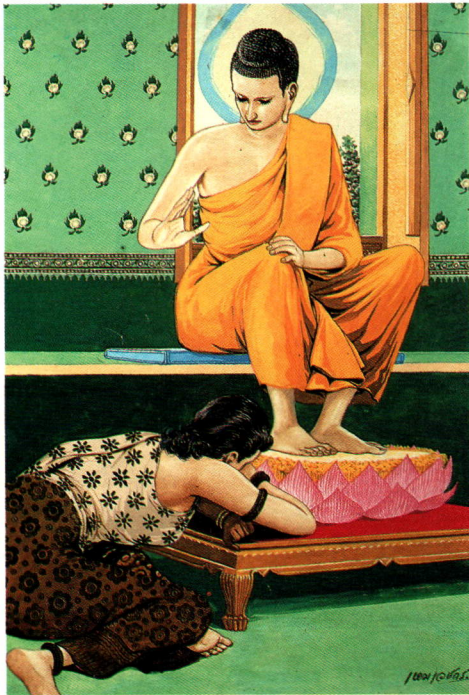
พระพุทธศาสนา ด้วยคำสอนทางพระพุทธศาสนาตั้ง
อยู่บนหลักการนี้

โอวาทปาติโมกข์นั้น มีข้อความ เป็นภาษาบาลี
จำนวน ๓ คาถา มีความสำคัญมากนับได้ว่าเป็นหลัก
พระพุทธศาสนา หรือหัวใจพระพุทธศาสนาจริง ๆ
เพราะคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งมวลย่อมตั้งอยู่บน
หลักการอันนี้ ขอนำคำแปลมาเสนอไว้ ณ ที่นี้ด้วย เพื่อ
จะได้ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

๑. ความอดทน คือความอดกลั้นเป็นตบะอย่าง
ยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า
พระนิพพานเป็นธรรมยอดเยี่ยม
บุคคลผู้ชอบกระทำความร้ายผู้อื่น หาได้เป็น
บรรพชิตไม่ ผู้เบียดเบียนผู้อื่นก็ไม่ถือว่าเป็น
สมณะ
๒. การไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศลให้
ถึงพร้อม การชำระใจของตนให้ผ่องใส นี่เป็น
คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
๓. การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้าย การสังวรใน
ปาติโมกข์ (วินัย) ความรู้จักพอดีในเรื่อง
อาหาร การนอนการนั่งที่สงบ การบำเพ็ญ
เพียรทางอริจิต (สมาธิ) นี่เป็นคำสอนของ
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย

โอวาทปาติโมกข์นี้ เมื่อพิจารณาให้ทั่วถ้วน
จะเห็นว่า พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศตั้งศาสนา ทั้ง

หลักปฏิบัติและอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาไว้พร้อมในโอวาทปาติโมกข์นั้น กล่าวคือข้อว่า “พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่านิพพานเป็นธรรมยอดเยี่ยม” นั้น เป็นการทรงประกาศอุดมการณ์สูงสุด ในทางพระพุทธศาสนา เพราะคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายสูงสุดคือ นิพพาน และการจะปฏิบัติให้บรรลุถึงอุดมการณ์นี้ จะต้องมีคุณธรรมที่สำคัญเบื้องต้นก็คือ ความอดทน ความอดกลั้น ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสเรื่อง ความอดทนไว้เป็นข้อแรก ต่อแต่นั้น เมื่อทรงประกาศอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาแล้ว จึงทรงประกาศหลักปฏิบัติโดยเน้นทั้งด้านบุคคลและข้อปฏิบัติควบคู่กันไป

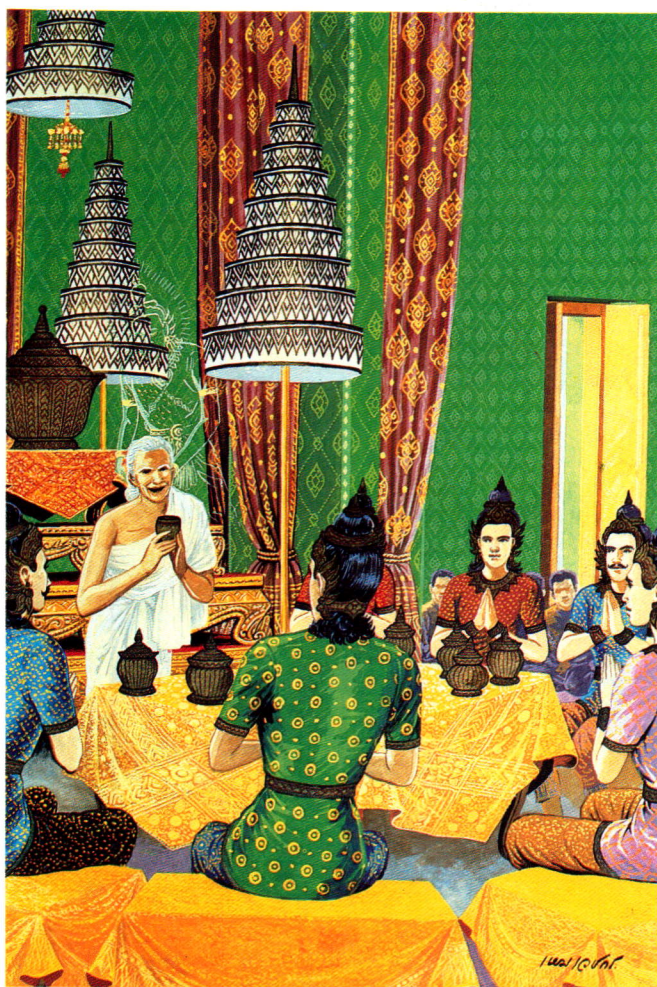
วันอัฐมีบูชา (ถวายพระเพลิง)

ความหมาย : เนื่องด้วยอัฐมีคือ วันแรม ๘ ค่ำ แห่งเดือนวิสาขะ (เดือน ๖) เป็นวันที่ถือกันว่าตรงกับวันถวายพระเพลิงพระพุทธรูป เมื่อถึงวันนี้แล้ว พุทธศาสนิกชนบางส่วนผู้มีความเคารพกล้าในพระพุทธรูป มักนิยมประกอบพิธีบูชา ณ ปุชณียสถานนั้น ๆ วันนี้จึงเรียกว่า วันอัฐมีบูชา

ประวัติความเป็นมา : เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว ๘ วัน มัลลกะศตริย์แห่งนครกุสินารา พร้อมด้วยประชาชน และพระสงฆ์อันมีพระมหากัสสปเถระเป็นประธานได้พร้อมกันกระทำการถวายพระเพลิงพระพุทธรูป ณ มกุฏพันธเจดีย์แห่งนครกุสินารา วันนั้นเป็นวันหนึ่งที่ชาวพุทธต้องมีความสังเวชสลดใจ และวิปโยคโศกเศร้าเป็นอย่างยิ่ง เพราะการสูญเสียแห่งพระพุทธรูป เมื่อวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ ซึ่งนิยมเรียกกันว่า วันอัฐมี นั้นเวียนมาบรรจบแต่ละปี พุทธศาสนิกชนบางส่วนโดยเฉพาะพระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาแห่งวัดนั้น ๆ ได้พร้อมกันประกอบพิธีบูชาขึ้นเป็นการเฉพาะภายในวัด เช่นที่ปฏิบัติกันอยู่ในวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นต้น แต่จะปฏิบัติกันมาแต่เมื่อใดไม่พบหลักฐาน ปัจจุบันนี้ก็ยังคงปฏิบัติกันอยู่

ความสำคัญ : โดยที่วันอัฐมิมี่คือ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ เป็นวันที่มีเหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ถือเป็นวันที่ตรงกับวันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ เป็นวันที่ชาวพุทธ ต้องวิปโยคและสูญเสียพระบรมสรีระแห่งองค์พระบรมศาสดา ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงยิ่ง และเป็นวันควรแสดงธรรมสังเวช และระลึกถึงพระพุทธคุณให้สำเร็จเป็นพุทธธานุสสติภาวนามัยกุศล

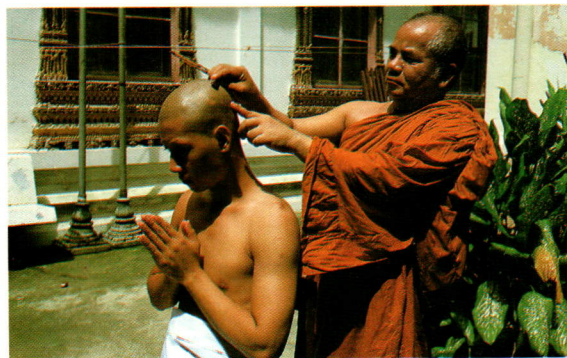
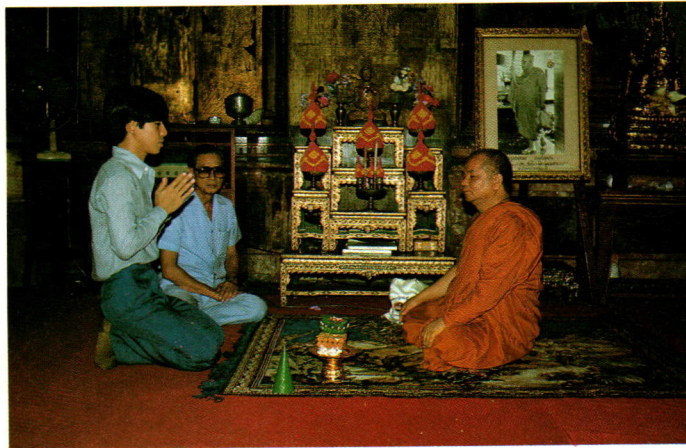

วันเข้าพรรษา

ความหมาย : วันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๘ เป็นวันที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์อยู่จำพรรษา คืออยู่ประจำที่ จะไปพักแรมค้างคืนที่อื่นมิได้ เว้นแต่มีกรณีพิเศษ ให้อยู่ประจำที่อย่างนี้ ตลอดฤดูฝน ๓ เดือน คือนับแต่วันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๘ ไปจนถึงกลางเดือน ๑๑ การเข้าพรรษานี้ เรียกว่า วันเข้าปุริมพรรษา แปลว่าวันเข้าพรรษาแรก ส่วนวันเข้าพรรษาอีกวันหนึ่ง คือวันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๙ เรียกว่า เข้าปัจฉิมพรรษา แปลว่าวันเข้าพรรษาหลัง ภิกษุรูปใดเข้าพรรษาหลังจะต้องอยู่ประจำให้ครบ ๓ เดือน คือนับแต่วันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๘ ไปจนถึงกลางเดือน ๑๒

ประวัติความเป็นมา : การเข้าพรรษานั้นเป็นเรื่องของพระสงฆ์โดยเฉพาะ โดยเหตุที่พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น ชันเดิมไม่มีการเข้าพรรษา จึงมักจาริกไปตามที่ต่าง ๆ บางครั้งก็เดินผ่านท้องนาเหยียบข้าวกล้าของชาวนาเสียหาย มีเสียงครหานินทาเกิดขึ้น พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้พระสงฆ์อยู่ประจำที่เป็นเวลา ๓ เดือน ในฤดูฝน เรียกว่าเข้าพรรษา การเข้าพรรษานี้ พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระพุทธานุญาตตลอดมา ตั้งแต่สมัยพุทธกาล จนถึงปัจจุบันนี้

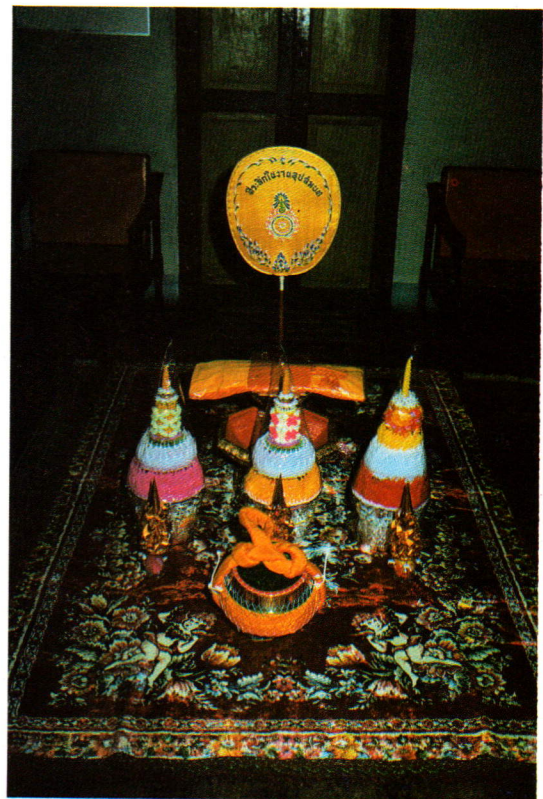

ส่วนประเพณีทำบุญเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา โดยเฉพาะในวันเข้าพรรษานั้น สำหรับชาวไทย เราปรากฏว่านิยมทำกันเป็นการเอิกเกริกมาแล้วแต่สมัย กรุงสุโขทัย ดังที่มีกล่าวไว้ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ว่า “พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ ชาวเจ้า ทั้งท่วยบัวท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งหญิงทั้งชาย ผูกท่วยมีศรัทธาในพุทธศาสนา มัก ทรงศีลเมื่อออกพรรษาทุกคน” และมีกล่าวไว้ในเรื่อง นางนพมาศว่า

ว่าด้วยพิธีเข้าพรรษา : ครั้นเดือน ๘ ถึง นักขัตฤกษ์บูชาใหญ่การพระราชพิธีอาชาตมมาส พระวรมุตรพุทธชินราชในพระศาสนา จะจำพระพรรษา เป็นมหาสันนิบาตทุกพระอาราม ฝ่ายพรหมณาจารย์ก็จะเข้าพรตสมาทานศีล บริโภคกระยาบวชบูชาคุณทั้ง พิธีทั้งเดือน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงดำรัสสั่งนายนักการให้ จัดแจงตกแต่งเสนาสนะทุกพระอารามหลวง แล้วก็ทรง ถวายบริวารสมณะเป็นต้นว่า เติงตั้ง ที่นั่ง ที่นอน เสื้อ สาด ปูเป็นสังฆทาน และผ้าพรรษาवासีกพัสด์สลาก ภัตคิลานภัต ทั้งประทับเทียนจำนำพรรษาบูชา พระบรมธาตุ พระพุทธปฏิมากรพระปริยัติธรรมสิ้น ไตรมาส ถวายรูปเทียนชวาลาน้ำมันตามไส้ประทีป แก่ พระภิกษุสงฆ์บรรดาจำพรรษาในพระอารามหลวง ทั้งในกรุงนอกกรุงทั่วถึงกันตามลำดับ ประการหนึ่งทรง พระราชอุทิศเครื่องกระยาสังเวฬุพิธีกรรมพระเทว-

รูป ในพระเทพสถานหลวงทุกสถาน ทั้งสักการ
หมู่พราหมณาจารย์ซึ่งจำพรต อ่านอิศรวาทเพทางค-
ศาตร์บูชาพระเป็นเจ้าด้วยเศวตพัสดราภรณ์และ
เครื่องกระยาบวชทั้งประทีปเทียนวิเลปนนะ ให้นุชาภูณห์
โดยทรงพระราชศรัทธาในพระพุทธรูปไสยศาสตร์
เจือกัน อันว่ามหาชนชายหญิงในตระกูลทั้งหลาย มี
ตระกูลกษัตริย์ และพราหมณ์และคหบดีเป็นต้น ก็ชักชวน
กันกระทำการกุศลต่าง ๆ บรรดาผู้ใดได้สถาปนา
พระอารามไว้ในพระศาสนา ก็บอกกล่าวป่าวบุญใน
หมู่ญาติและมิตร ช่วยกันตกแต่งเสนาสนะถวายพระภิกษุ
สงฆ์ ทั้งถวายอาคันตุกะภักตวรรษาวาสิกพัสดร์ถิลานภัต
ทั่วทุกพระอาราม ราษฎรทั้งในกรุงนอกกรุงและนิคม
เมืองขึ้นออกส้นพระราชอาณาเขต ถ้าและผู้ใดนับถือ
ไสยศาสตร์ด้วย ก็บูชาพระเทวรูปในเทพสถานใหญ่น้อย
ทุกตำบล ทั้งสักการพราหมณ์อันจำพรตด้วยผ้าและ
ประทีปเทียน ครั้นถึง ณ วันจตุตหศีศุกรปักข์เป็น
ธรรมเนียมฤกษ์ นายนักการทหารบกทหารเรือก็ตั้ง
บวนแห่เชิญเทียนประทีปจำนำพระวรวงษาขึ้นตั้งบน
คานหาม และลงเรือเอกชัยใส่บุษบกบัลลังก์ทอง
ประโคมกลองอินทเกร์ไตรสังข์ของทิวไสว แห่ไปตาม
ท้องสถลมารคและชลมารค ประชาราษฎรก็ช้องสาธุการ
อนุโมทนาพระราชกุศล ครั้นประทับถึงพระราชมาราม
หลวงตำบลใด ชาวพนักงานก็เชิญประทีปเทียนเข้าใน
พระวิหาร หอพระสังฆกรรมมนเทียรโรงอุโบสถ จุดตาม

ไว้ในที่นั้น ๆ ทุกพระอาราม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระราชอุทิศ สักการบูชาพระรัตนตรัยสิ้นไตรมาสสามเดือน ฝ่ายมหาชนประชาชนชายหญิงในตระกูลต่าง ๆ ทั่วไป ทั้งพระราชอาณาเขตขอบขันฑสีมา ประชุมกันเป็นพวกเป็นเหล่าตามวงศ์ญาติและมิตร ต่างตกแต่งกรัษกายประกวดกัน แห่เทียนจำนำพรระวราชของตน ๆ ไปทางบกบ้าง ทางเรือบ้าง เสี่ยงพิณพาทย์ฆ้องกลองสนั่นไปทุกแห่งตำบล เอิกเกริกด้วยประชาชนคนแห่คนดู ทั้งทางบกทางน้ำเป็นมหานักขัตฤกษ์ ในวันพระราชพิธีอาษาพมาสนุชาใหญ่ ครั้นถึงอาวาสอารามของผู้ใดก็เลี้ยงดูกัน แล้วเชิญเทียนประทีปจำนำพรระวราชเข้าตั้งในอุโบสถวิหาร จุตตามบูชาพระรัตนตรัยสิ้นไตรมาสสามเดือนทุก ๆ อารามราชฐาน ครั้น ณ วันกาพปักษ์ เอกดิถี เพลาตะวันตกแสง พระพุทธชินโรส ก็สันนิบาตประชุมกันเข้าพรรษา ณ พระอุโบสถทั่วทุกพระอาราม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกวัดหน้าพระธาตุ พร้อมด้วยพระอัครชายาและพระบรมวงศาพระสนมกำนัล บรรดาชนทั้งหลายในตระกูลต่าง ๆ มีขัตติยตระกูล และพราหมณ์ตระกูล คหบดีตระกูล เป็นต้น ศรัทธาเชื่อถือพระพุทธศาสนา ต่างชักประทีปบริวาร ทั้งบุตรหลานญาติและมิตร ออกไปสโมสรสันนิบาตพร้อมเพรียงกัน ณ พระอารามใหญ่น้อยทั่วทุกแห่งทุกตำบล อุทิศถวายอุทกสาฎกและปัจจัยการถวายพระภิกษุสงฆ์สามเณรทั่วถึงกัน แล้วมหาชนชยหญิง

ต่างตั้งปัญจาบประดิษฐ์สมาทานอุโบสถศีลอันมีองค์แปด ในสำนักพระมหาเถรเจ้าทั้งหลาย บ้างก็ออกวจีเภทว่า ข้าพเจ้าจะรักษาอุโบสถ เป็นปาฏิหาริยะปักขอุโบสถสิ้นวันตฤตยี่เดือน บ้างก็สมาทานเป็นแตมาสิกนิพัทธอุโบสถ คือ รักษาศีลในพระพรรษาสิ้นไตรมาสสามเดือน บ้างก็สมาทานเป็นเอกมาสิกนิพัทธอุโบสถ คือ รักษาศีลตั้งแต่เพ็ญเดือน ๑๑ ไปจนถึงเพ็ญเดือน ๑๒ เสมอทุกวัน บ้างก็สมาทานเป็นอัฏหมมาสิกนิพัทธอุโบสถคือรักษาศีลเสมอทุกวันในวันศุกร์ปักขภาพปักขกึ่งเดือน บ้างก็รักษาแต่ปักขอุโบสถเดือนแปดวันพระ บ้างก็สมาทานเป็นปฏิชาคระอุโบสถ มีวันรับวันส่งเดือนหนึ่ง รักษาศีลสิบเก้าวัน ทั้งสดับฟังพระธรรมกถึก ส่ำแดงธรรมเทศนา และพระภิกษุสงฆ์สาธยายพระปริตรในที่นั้น ๆ เสมอเป็นนิจ ทุกวันมิได้ขาดตราบเท่าสิ้นไตรมาสสามเดือนโดยนियมดังนี้ อันว่าพระราชพิธีอาชาตมมาสบูชาใหญ่ ชำนาญได้คิดกระทำพนมดอกไม้ทอง และกอโกสุมปทุมทองอันวิจิตรด้วยวาดเขียน นำขึ้นถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงสักการบูชาพระรัตนตรัยบ้าง พระเทวรูปบ้าง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็พึงพอพระอัชฌาสัย จึงดำรัสชมชำน้อยว่าเป็นคนฉลาดคิด โปรดพระราชทานสักการรางวัลเป็นอันมาก แต่นั้นมา มหาชนชายหญิงทั่วทั้งพระนคร ก็ถือเอาเป็นอย่างต่างกระทำพนมดอกไม้และกอปทุมชาติมีพรรณต่าง ๆ บูชาพระรัตนตรัยในพระราชพิธีอาชาตมมาสมากขึ้นทุกปี ฝ่ายนางในทั้งหลายก็ถืออย่างกระทำพนมดอกไม้ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทานรางวัลตามฝีมือ และปัญญาด้วยกันเป็นอันมาก จึงพระบาทสมเด็จพระร่วงเจ้าแผ่นดินมีพระราชบริหารสาปสรรว่า เบื้องหน้าแต่นี้ไปชนชายหญิงในพระราชอาณาเขตประเทศสยามภาษา บรรดาเป็นสัมมาทิสู้ให้กระทำพนมดอกไม้กอบัวบูชาพระรัตนตรัยในพระราชพิธีอาชาตมมาสให้เรียกนามพนมดอกไม้ว่า พนมพระวรวรษา อย่ารู้สาปสูญตราบเท่ากัลปาวสาน ชำนาญนพมาศก็ถึงซึ่งมี

ชื่อเสียงว่าเป็นคนฉลาดปรากฏนามอยู่ในแผ่นดินได้อีก
อย่างหนึ่ง เสร็จการพระราชพิธีอาษาพมาสนุชาใหญ่
ดังนี้

ความสำคัญ โดยที่วันนี้เป็นวันที่พระสงฆ์
อธิษฐานงดการจาริกไปในที่ต่าง ๆ ต้องอยู่ประจำที่
แห่งเดียว คือ เข้าพรรษาตลอดเวลา ๓ เดือน ตามพระบรม
พุทธานุญาต ระยะเวลา ๓ เดือนนี้ จึงเป็นโอกาสดีที่
พุทธศาสนิกชนจะได้บำเพ็ญบุญกุศลถวายไทยทานแด่
พระสงฆ์ที่อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เทศกาลนี้จึงถือกัน
ว่าเป็นเทศกาลแห่งบุญกุศล

พิธีบำเพ็ญกุศล : เนื่องด้วยการเข้าพรรษาเป็น
พระพุทธานุญาตเฉพาะพระสงฆ์ การเข้าพรรษาจึงเป็น
สังฆกรรม และมีวิธีปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์
โดยเฉพาะ สำหรับคฤหัสถ์นั้น พุทธศาสนิกชนนิยม
ประกอบกรกุศลเป็นพิเศษ พระประมุขของชาติก็ทรง
ประกอบพระราชกุศลในเทศกาลวันเข้าพรรษา เป็น
พระราชประเพณีต่อมาตราบเท่าทุกวันนี้ กล่าวโดยเฉพาะ
ประชาชนทั่วไป เมื่อถึงวันนี้แล้วมักนิยมบำเพ็ญกุศล
เป็นพิเศษ เช่น ถวายผ้าอาบน้ำฝน ถวายสังฆทาน ถวาย
เครื่องไทยธรรม ถวายดอกไม้ธูปเทียน ถวายกระทง
ดอกไม้ หล่อเทียนเข้าพรรษา เป็นต้น

ที่นับว่าเป็นการบำเพ็ญกุศลพิเศษอย่างหนึ่งก็
คือ คฤหัสถ์บางคน นิยมอธิษฐานใจ งดเว้นจากอบายมุข
บางอย่างตลอด ๓ เดือน โดยอนุวัติตามการเข้าพรรษา
ของพระสงฆ์ การปฏิบัติอย่างนี้ นิยมเรียกกันเป็นสามัญ
ว่า “คฤหัสถ์เข้าพรรษา” เช่น บางคนงดเว้นการดื่มสุรา
ตลอดเวลา ๓ เดือน งดเว้นการสูบบุหรี่ งดเว้นสิ่งที่
เป็นอบายมุขอื่น ๆ อีกตลอด ๓ เดือน

วันออกพรรษา

ความหมาย : เมื่อพระสงฆ์อยู่จำพรรษาตลอดไตรมาส คือ ๓ เดือนในฤดูฝนดังกล่าวแล้ว ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ พระสงฆ์จะทำพิธีออกพรรษา ซึ่งนับเป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่งสำหรับพระสงฆ์ และวันพระสงฆ์ออกพรรษานี้เรียกเป็นคำศัพท์ว่า วันมหาปวารณา โดยพระสงฆ์ได้ถือเอาวันนี้เป็นวันปวารณาตน คือเปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ในเรื่องความประพฤติจะเป็นด้วยได้เห็นเอง ด้วยได้ยินได้ฟังมา หรือด้วยระแวงสงสัยก็ตาม ก็เปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ วันนี้จึงเรียกว่า วันออกพรรษา หรือ วันมหาปวารณา

ประวัติความเป็นมา : การออกพรรษาเป็นพระพุทธานุญาตเฉพาะพระสงฆ์กล่าวคือเมื่อพระสงฆ์อยู่จำพรรษานครบ ๓ เดือนแล้ว มาถึงวันนี้ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์กระทำที่ออกพรรษา พระสงฆ์จึงปฏิบัติตามพระพุทธานุญาตนี้ ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลตลอดมาตราบเท่าทุกวันนี้

ความสำคัญ : เนื่องด้วยวันนี้เป็นวันที่พระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาในวัดหนึ่ง ๆ ด้วยความสามัคคีกัน ทั้งอุบาสกอุบาสิกา และประชาชนทั่วไปที่ขึ้นวัดนั้น ๆ ก็มีโอกาสรู้จักพระสงฆ์ และได้ถวายไทยทาน เป็นการ

บำเพ็ญกุศลในเทศกาลพิเศษ เมื่ออยู่ร่วมกัน ทำบุญร่วมกัน ในวัดเดียวกันมาเป็นเวลา ๓ เดือนแล้ว ก็จะต้องออกพรรษา พระสงฆ์บางรูปก็จะจาริกไปในที่ต่าง ๆ ได้ตามประสงค์ก่อนแยกย้ายกันไปประกอบศาสนกิจ จึงได้ร่วมกันปวารณาตนต่อที่ประชุม การปวารณานี้ถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดสามัคคีธรรมในหมู่สงฆ์ วันมหาปวารณานี้จึงถือเป็นวันสำคัญ

พิธีการบำเพ็ญกุศล : เนื่องจากวันออกพรรษา หรือวันมหาปวารณานี้ เป็นวันที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ถือปฏิบัติโดยเฉพาะ พิธีกรรมเนื่องในการนี้จึงเป็นสังฆกรรมโดยเฉพาะ สำหรับคฤหัสถ์นั้นไม่มีพิธีพิเศษแต่อย่างใด มีแต่นิยมการทำบุญ เช่น ถวายสังฆทาน เป็นต้น เท่านั้น แต่บางท้องถิ่นก็ทำเป็นการบูชาพระทีปเป็นพิเศษด้วย โดยจัดตั้งโคมประทีปถวาย

เป็นพุทธบูชา อย่างพิธี “ได้นำมัน” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

และที่นับว่าเป็นการทำบุญพิเศษเนื่องในโอกาสเดียวกันนี้ก็คือการทำบุญ “ตักบาตรเทโว” คือ พุทธศาสนิกชนนิยมกันไปตักบาตรที่วัดในวันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๑๑ ที่เรียกว่า “ตักบาตรเทโว” นั้นก็โดยถือว่าวันนั้นเป็นวันที่พระพุทธองค์เคยเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในวันนั้น หลังจากทีพระองค์ทรงบำเพ็ญจำพรรษาที่นั่นเป็นเวลา ๓ เดือนแล้วประชาชนในสมัยพุทธกาล คือ ชาวเมืองสังกัสสนครได้กระทำการอุบายการต้อนรับพระพุทธองค์เป็นการใหญ่ ชาวไทยเราเมื่อได้ศึกษาทราบเรื่องนี้แล้วก็นิยมปฏิบัติตาม และการเสด็จจากสวรรค์นั้น เรียกเป็นคำศัพท์ว่า “เทโวโรหณะ” การตักบาตรเนื่องในเสด็จลงจากสวรรค์ของพระพุทธองค์ดังกล่าวนี้จึงเรียกว่า “ตักบาตรเทโว” ยังถือปฏิบัติกันอยู่ในหมู่พุทธศาสนิกชนตลอดมาแต่โบราณตราบเท่าทุกวันนี้

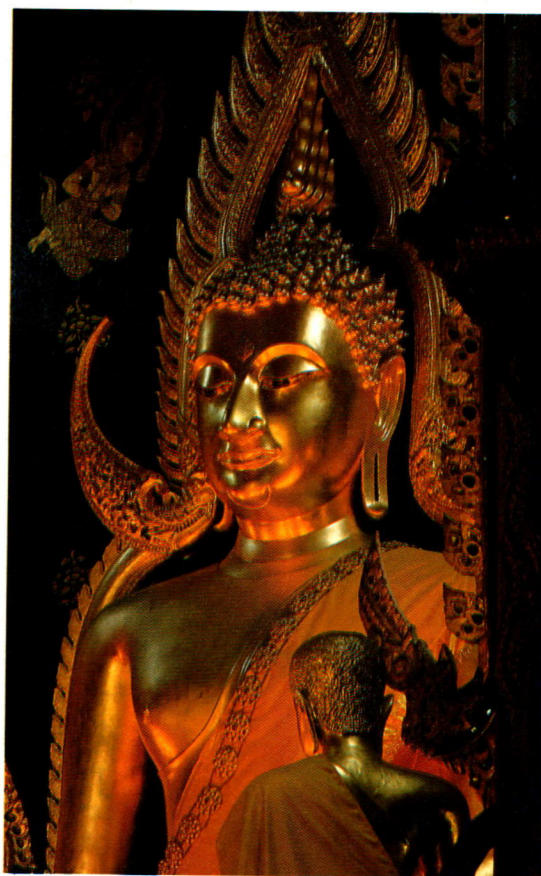
ที่น่าจะถือเป็นการบำเพ็ญกุศลเป็นส่วนพิเศษเฉพาะตนประการหนึ่งก็คือ วันออกพรรษานี้ ชาวพุทธบางคนมักนิยมอธิษฐานใจ เปิดโอกาสให้ใคร ๆ ว่ากล่าวตักเตือนตนได้ในเรื่องความประพฤติ โดยไม่ถือว่าเป็นการล่วงเกิน ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างสามัคคีธรรมในครอบครัวและหมู่คณะนับเป็นวัตรจริยาที่ดี ควรแก่การยกย่องและสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง

วันพระ

ความหมาย : ว่าตามที่นิยมถือกันอยู่ในปัจจุบัน วันพระ หมายถึง วันประชุมถือศีลฟังธรรมในพระพุทธศาสนา เดือนหนึ่งมีกำหนด ๔ วัน คือ วันขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันแรม ๘ ค่ำ และวันแรม ๑๕ ค่ำ (หรือ แรม ๑๔ ค่ำในเดือนขาด)

ในสมัยพุทธกาลเรียกวันพระว่า วันอุโบสถ หมายถึง วันรักษาศีลอุโบสถ และวันฟังธรรม (วันธรรมสวนะ) ในพระพุทธศาสนา เดือนหนึ่งมีกำหนด ๖ วัน แบ่งเป็นปักษ์ละ ๓ วันเท่ากัน กล่าวคือ ปักษ์ข้างขึ้น ๓ วัน ได้แก่ วันขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ และขึ้น ๑๕ ค่ำ ปักษ์ข้างแรม ๓ วัน ได้แก่ วันแรม ๘ ค่ำ วันแรม ๑๔ ค่ำ (หรือ ๑๓ ค่ำ ในเดือนขาด) และวันแรม ๑๕ ค่ำ (หรือวันแรม ๑๔ ค่ำ ในเดือนขาด)

ประวัติความเป็นมา : มีเรื่องเล่าไว้ในพระวินัยปิฎกว่า ครั้งหนึ่งนักบวชนอกพระพุทธศาสนา คือพวกปริพาชก อัญญเดียรธีย์ ประชุมสนทนาเกี่ยวกับคำสอนทางศาสนาของตน มีกำหนดปักษ์ละ ๓ วัน คือ วัน ๘ ค่ำ วัน ๑๔ ค่ำ และวัน ๑๕ ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม (ในเดือนขาดข้างแรมกำหนดวันแรม ๑๓ ค่ำ และ ๑๔ ค่ำ เป็นวันประชุมรวมเป็นเดือนละ ๖ วัน

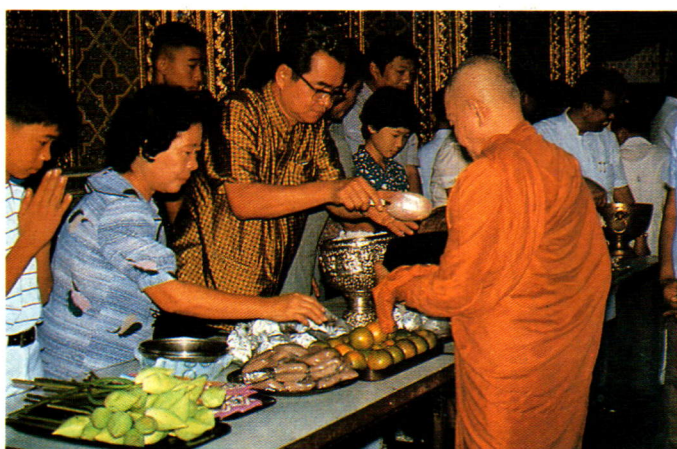

กิจกรรมการสนทนาเกี่ยวกับคำสอนของพวกนักบวชนอกพระพุทธศาสนาในกำหนดวันดังกล่าวนี้ ได้รับความนิยมาจากชาวบ้านเป็นอันมาก

พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งแคว้นมคธในครั้งนั้น ทรงทราบเรื่องนี้ แล้วเสด็จไปเฝ้าพระพุทธองค์ ซึ่งขณะนั้นกำลังประทับอยู่บนภูเขาศิขณภูฏ ไกลพระนครราชคฤห์ เมืองหลวงแห่งแคว้นมคธนั่นเอง ได้กราบทูลพระพุทธองค์ให้ทราบเรื่อง แล้วกราบทูลขอให้พระพุทธองค์ประทานอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์ประชุมกันในวัน ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ บ้าง พระพุทธองค์ก็ประทานพระอนุญาตให้พระสงฆ์ประชุมกันตามกำหนดวันดังกล่าวได้ แต่เมื่อพระภิกษุสงฆ์ประชุมกันแล้วต่างพากันนั่งนิ่งอยู่เฉย ๆ ไม่มีการสนทนาธรรมหรือแสดงธรรม ชาวบ้านที่พากันไปวัดเพื่อฟังธรรม เมื่อไม่ได้ฟังธรรมก็พากันกล่าวตำหนิติเตียนพระภิกษุสงฆ์ต่าง ๆ นานาพระพุทธองค์ทรงทราบเรื่อง จึงได้โปรดประทานพระอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ประชุมสนทนาธรรม แสดงธรรมได้ในกำหนดวันดังกล่าวนี้

ต่อมาเมื่อได้มีการบัญญัติสิกขาบทสำหรับพระภิกษุสงฆ์แล้ว ก็โปรดประทานพระอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์สวดพระปาติโมกข์ อันเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า อุโบสถกรรม โดยให้สวดในวันอุโบสถ แต่ในชั้นแรกพระภิกษุสงฆ์ทำการสวดพระปาติโมกข์ทุกวัน ครั้นพระพุทธองค์ทรงทราบจึง

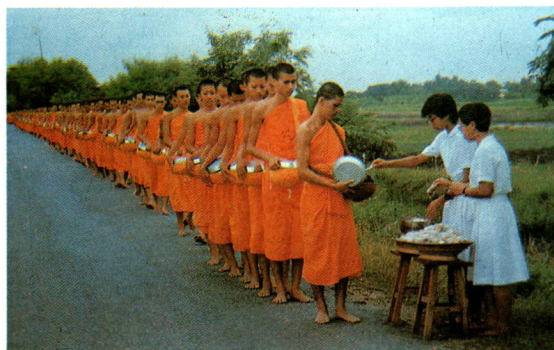
โปรดประทานอนุญาตให้สวดพระปาติโมกข์ได้เพียงเดือนละหนึ่งครั้ง คือ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำของเดือน เรียกว่า วันอุโบสถ

วันพระหรือวันอุโบสถที่กำหนดไว้เดือนละ ๖ วันดังกล่าวนั้น คงจะเป็นกำหนดที่แน่นอนและเป็นที่ยึดถือกันแพร่หลายในสมัยพุทธกาลนั้น

ครั้นภายหลังพุทธปรินิพพาน พระมหาเถระผู้เป็นพระธรรมสังคากาจารย์เห็นกันว่ากำหนดวันพระหรืออุโบสถเดือนละ ๖ วันนั้นน้อยไป ห่างจากการฟังธรรมมากไป จึงตกลงกำหนดวัน ๕ ค่ำทั้งข้างขึ้นข้างแรม เพิ่มเป็นวันธรรมสวนะขึ้นอีกปักษ์ละ ๑ วัน วันพระหรือวันอุโบสถในเดือนหนึ่งจึงมี ๘ วัน คือข้างขึ้น ๔ วัน ข้างแรม ๔ วัน

ครั้นเมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทยแล้ว พุทธศาสนิกชนชาวไทยได้กำหนดวันพระหรือวันธรรมสวนะไว้เพียงเดือนละ ๔ วัน คือวันขึ้น ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ (หรือแรม ๑๔ ค่ำในเดือนขาด) ซึ่งกำหนดวันพระดังกล่าวมานี้ ปรากฏว่าได้เริ่มมีมาแล้วแต่สมัยกรุงสุโขทัย และในสมัยนั้นเรียกวันขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ ว่า วันศีลน้อย เรียกวันขึ้น ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑๕ ค่ำหรือ ๑๔ ค่ำว่า วันศีลใหญ่ คล้ายกับที่เรียกกันอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบัดนี้ กล่าวคือในภาคนี้เรียกวันขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ ว่า วันพระน้อย เรียกวันเพ็ญ และวันสิ้นเดือนว่า วันพระใหญ่

ความสำคัญ : วันพระหรือวันอุโบสถนั้น นับเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนาด้วยเป็นวันหลักแห่งการบำเพ็ญกุศล โดยเฉพาะพระพุทธรองค์ได้ทรงอนุญาตให้ทำศาสนกิจที่สำคัญเป็นประจำทุก ๆ สัปดาห์ กล่าวคือ ให้พุทธบริษัทผู้เป็นคฤหัสถ์ได้มีโอกาสรักษาศีลอุโบสถและฟังพระธรรมเทศนาในวันพระ เพื่อทำจิตใจให้สะอาด สงบ และสว่างยิ่ง ๆ ขึ้น

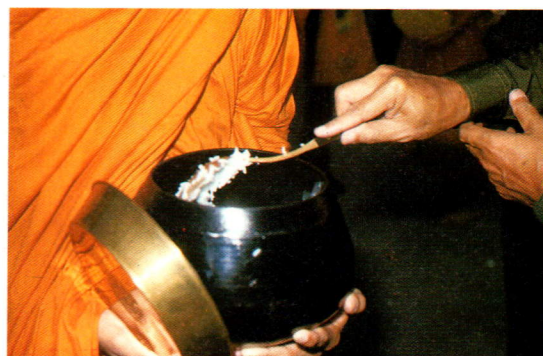
แม้การสวดพระปาติโมกข์ ซึ่งเป็นสังฆกรรมหรือเป็นกิจกรรมสำคัญของพระภิกษุสงฆ์พระพุทธรองค์ก็ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์สวดในวันพระ โดยมีกำหนดให้สวดทุก ๆ กึ่งเดือน

เมื่อพระพุทธรองค์ได้ทรงอนุญาตให้ถือวันพระเป็นวันประกอบศาสนกิจที่สำคัญแล้ว พุทธบริษัทก็ได้ถือปฏิบัติตามสืบทอดกันต่อมาโดยลำดับ เฉพาะชาวไทยได้ถือวันพระเป็นวันสำคัญมาแต่โบราณกาล การบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และการฟังธรรมเทศนา เป็นต้น มักนิยมทำกันในวันพระ จนถือเป็นกิจวัตรประจำชีวิต เป็นจารีตประเพณีทางพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน สมัยก่อนถือกันว่าวันพระเป็น วันหยุดงาน และวันหยุดทำบาป โดยถือเป็นคตินิยมว่า วันโกนให้ละ วันพระให้เว้น เช่น ชาวไร่ชาวนาก็หยุดทำไร่ไถนา หยุดทรมานสัตว์ หยุดการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต หยุดอบายมุขต่าง ๆ

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ก็ได้มีประกาศสำนักคณะ

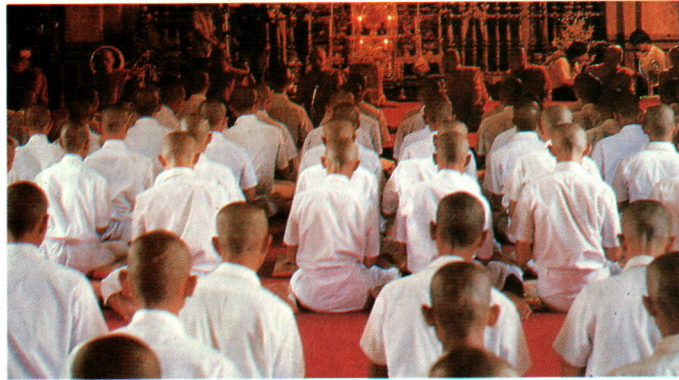

รัฐมนตรี เรื่องกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการ กำหนดให้หยุดราชการประจำสัปดาห์ในวันธรรมสวนะ (วันพระ) และวันอาทิตย์โดยให้เหตุผลว่าประเทศไทยเรามีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และได้ใช้พุทธศักราชนับปีราชการ จึงสมควรที่จะมีวันหยุดสำหรับบำเพ็ญศาสนกิจด้วย เพื่อข้าราชการ และประชาชนจะได้ระลึกถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาและยึดมั่นในพระไตรสรณคมจะได้ประพฤติในทางที่ชอบที่ควร ในอันที่จะก่อให้เกิดความเรียบร้อยในสังคม แต่ต่อมาเมื่อพ.ศ. ๒๕๐๒ คณะรัฐมนตรีได้ประกาศให้หยุดราชการในวันเสาร์และวันอาทิตย์และถือปฏิบัติมาจนถึงบัดนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ คณะรัฐมนตรีก็ได้ลงมติอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงวันหยุดราชการประจำสัปดาห์ของหน่วยงานนอกเยื่อลิน งานผลิตวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อย กองผลิตชีวภัณฑ์กรมปศุสัตว์ จากวันเสาร์อาทิตย์ เป็น วันโกน วันพระ และได้ลงมติมอบอำนาจหน้าที่ ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีไว้ว่าในโอกาสต่อไป หากส่วนราชการใดประสงค์จะเปลี่ยนแปลงวันหยุดราชการประจำสัปดาห์จากวันเสาร์-อาทิตย์เป็นวันอื่น ให้เสนอเรื่องต่อสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา และเมื่อสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควรก็อนุมัติให้ถือปฏิบัติต่อไปได้

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า วันพระเป็นวันที่มีความหมายสำคัญยิ่งสำหรับชาวพุทธมาตั้งแต่โบราณกาลตราบจนเท่าปัจจุบัน ด้วยเป็นวันยึดเหนี่ยวจิตใจชาวพุทธให้ยึดมั่นอยู่ในพระพุทธศาสนาให้มีความสำนึกในทางที่ถูกที่ควร ในทางสร้างสรรค์สังคมให้มีระเบียบวินัย และมีความสุข

วันสำคัญรองลงมาจากวันพระอีกวันหนึ่ง และเป็นวันสำคัญประจำสัปดาห์เช่นเดียวกันขอนำมาเสนอไว้ด้วย วันดังกล่าวนี้ได้แก่ วันโกน อันได้แก่ วันที่พระสงฆ์ปลงผม หมายถึง วันก่อนวันพระหนึ่งวัน เดือนหนึ่งมีกำหนด ๔ วัน คือวันขึ้น ๗ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ แรม ๗ ค่ำ และแรม ๑๔ ค่ำ (หรือแรม ๑๓ ค่ำในเดือนขาด) ที่กล่าวนี้ถือตามกำหนดวันโกนสำหรับพระสงฆ์ไทยสมัยโบราณหรือบางท้องถิ่นในปัจจุบัน แต่ส่วนมากในปัจจุบันนี้มีกำหนดวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เป็นวันโกนเพียงวันเดียว และยังถือวันขึ้น ๑๔ ค่ำ และแรม ๑๔ ค่ำ (หรือแรม ๑๓ ค่ำ ในเดือนขาด) เป็นวันโกนอยู่บ้างในบางท้องถิ่น

วันโกนถือเป็นวันเตรียมจิตใจเตรียมใจเตรียมตัดความกังวลใจ หรือเตรียมเครื่องไทยทานตลอดจนเตรียมการอื่น ๆ ไว้ให้พร้อม จะได้สะดวกและมีจิตใจผ่องใสในการทำบุญทำกุศลในวันพระ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าวันโกนเป็นวันสำคัญประจำสัปดาห์รองจากวันพระ และควรอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่คู่กับวันพระตลอดไป

ภาคผนวก

พิธีกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

พิธีวิสาขบูชา การประกอบพิธีวิสาขบูชา นั้น มีทั้งราชพิธี (คือพิธีหลวง) และพิธีราษฎร์ กล่าวเฉพาะพิธีราษฎร์ มีหลักปฏิบัติดังนี้

ก. สำหรับโรงเรียน ควรปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมการศาสนา ซึ่งได้แนะนำไว้ดังนี้-

๑. การเตรียมงาน

1.1 ก่อนจะถึงวันบูชา ประมาณสิบห้าวันครูใหญ่กำหนดว่า จะนำครูและนักเรียนไปชุมนุมประกอบพิธีบูชา ณ วัดใด แล้วเผด็จเจ้าอาวาส วัดนั้น ขอให้ท่านสงเคราะห์จัดเวลาประกอบพิธี อย่าให้พ้องกับเวลาประกอบ

พิธีของประชาชน ตามปกติควรจะเป็นเวลากลางวัน ในการเผด็จนั้น ขอให้พระสงฆ์ทรงคุณวุฒิให้อโวาทแก่นักเรียนประมาณ ๑๐ นาที และนำประกอบพิธีด้วย

๑.๒ ก่อนจะถึงวันบูชา ประมาณเจ็ดวันครูใหญ่ประชุมชี้แจงแก่ครู แจ้งให้ทราบกำหนดการประกอบพิธี คือ—

- วัน เวลา และสถานที่
- การจัดระเบียบแถวนักเรียนเข้าที่ชุมนุม
- ข้อควรแนะนำนักเรียน เช่น การแต่งกาย การรักษา

กิริยามารยาท การจัดดอกไม้รูปเทียนส่วนตัว และความสำคัญของวันบูชา ตลอดจนผลได้ผลเสียในการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติพิธีในวันนั้น

๑.๓ ในวันเปิดเรียนวันสุดท้าย ก่อนที่จะถึงวันกระทำพิธีบูชาครูใหญ่ควรประชุมครูและนักเรียนซักซ้อมความเข้าใจตาม ข้อ ๑.๒ อีกครั้งหนึ่ง

๑.๔ ในวันเดียวกันกับที่กล่าวแล้วในข้อ ๑.๓ นั้น โรงเรียนควรจัดนักเรียนจำนวนหนึ่ง ได้จัดจากชั้นต่าง ๆ รวมกันเป็นคณะ ไปช่วยทางวัดเตรียมสถานที่ชุมนุมเช่นที่บูชาพระประธาน รวบรวมและกระถางรูปกับที่วางดอกไม้ซึ่งนักเรียนจะนำไปบูชา ความสะอาดของสถานที่ และหากได้นำธงของโรงเรียนไปตั้งประดับไว้ ณ บริเวณนั้นด้วยก็ยิ่งดี ในการนี้ หากจะปิดป้ายขนาดใหญ่ไว้ที่หน้าวัดว่า สถานที่ชุมนุมประกอบพิธี (มาฆบูชา วิสาขบูชา หรืออาสาฬหบูชา) ของโรงเรียน.....ดังนี้ ก็ได้

๒. การประกอบพิธี

๒.๑ เมื่อถึงวันนัดประกอบพิธี ครูและนักเรียนไปพร้อมกัน ณ จุดนัดหมายตามข้อ ๑.๒

๒.๒ ก่อนถึงเวลาเริ่มพิธี ประมาณ ๑๕ นาที ครูและนักเรียนเข้าประจำที่ ณ ลานโบสถ์ หรือลานเจดีย์หรือบริเวณที่เหมาะสมภายในวัด นักเรียนเข้าแถวตามความเหมาะสมของพื้นที่ ครูแยกย้ายกัน เพื่อควบคุมแนะนำ นักเรียน

๒.๓ ทุกคนยืนถือดอกไม้ รูปเทียน ด้วยมือขวา ชูขึ้นไว้เสมอลำตัว

๒.๔ พระสงฆ์ขึ้นไปประจำที่ให้อโวาทประธานในพิธีประ

ภาคให้ทราบทั่ว บัดนี้ถึงเวลาจะประกอบพิธี (มาฆบูชา วิสาขบูชา หรือ อาสาฬหบูชา) แล้ว พระสงฆ์จะได้ให้โอวาท ขอให้ทุกคนตั้งใจฟังโดยเคารพ เมื่อพระสงฆ์เริ่มให้โอวาท ทุกคนประนมมือ มีดอกไม้รูปเทียนอยู่ในมือด้วย

๒.๕ เมื่อพระสงฆ์ให้โอวาทจบลง ทุกคนเปล่งเสียงสาธุการ ว่า “สาธุ”

๒.๖ ประธานชี้แจงให้ทราบทั่ว พระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ บรรพบุรุษของเราดำรงรักษาสืบต่อมาจนถึงตัวเราคนหนึ่งนี้ ก่อนประกอบ พิธีให้ทุกคนยืนสงบจิตรำลึกถึงอุปการคุณของบรรพบุรุษ เป็นเวลา ๑ นาที

๒.๗ ประธานนำสวดมนต์ บท นโมฯ อิติปิโสฯ องค์ใด พระสัมพุทธย์ สุวาทาโตฯ ธรรมะ คือคุณากรฯ สุปฏิปันโนฯ สงฆ์ใดสาวก ศาสตยาฯ พาหุฯ

๒.๘ ประธานประกาศให้ทราบทั่ว ต่อไปนี้จะได้นำว่าคำบูชา เนื่องในวัน (มาฆบูชา วิสาขบูชา หรืออาสาฬหบูชา) ให้ทุกคนจุดรูปเทียน แล้วประนมมือว่าตาม (คำสวดมนต์และคำบูชาใช้ตามผนวกท้ายคำแนะนำนี้)

๒.๙ เมื่อว่าคำบูชาจบแล้ว ประธานประกาศให้ทราบทั่ว ต่อไปนี้จะได้เวียนเทียน รอบปูชนียสถาน ๓ รอบ โดยประธานนำเดินเวียนขวา

๒.๑๐ เมื่อเวียนเทียนครบ ๓ รอบแล้ว ทุกคนนำดอกไม้ รูปเทียนไปวางไว้ ณ ที่ซึ่งจัดไว้แล้วเป็นเสร็จพิธี

๓. การปฏิบัติเพิ่มเติม

๓.๑ ให้นักเรียน ชุดที่ไปเตรียมสถานที่ช่วยทางวัด เก็บสิ่ง ของซึ่งนำออกไปใช้งาน เก็บธง เก็บป้ายและปิดกวาดบริเวณให้เรียบร้อย

๓.๒ ในวันเปิดเรียน หลังจากประกอบพิธีบูชา ถ้าครูได้นำ โอวาทของพระสงฆ์ไปชี้แจง ทบทวนให้นักเรียนฟังด้วย ก็จะเป็นการ สมควรยิ่ง

ข้อควรสังวร : ในการเดินเวียนเทียนนั้น ควรตั้งใจให้เป็นบุญเป็น กุศลจริง ๆ อย่าแสดงอาการคะนองมือคะนองปากให้รักษาอาการกิริยา มารยาทให้สุภาพเรียบร้อยสงบเสงี่ยม ไม่ควรส่งเสียงไชโยโห่ร้องให้เสีย สมานธิ ผู้เดินข้างหลัง ต้องระวังไฟรูปเทียนจะไหม้เสื้อผ้าคนเดินข้างหน้า อย่าได้หยอกล้อกันให้เป็นที่น่ารำคาญของชุมชน การเดินรอบแรก ควรระลึกถึง พระพุทธคุณ ภาวนาว่า อิติปิโสฯ รอบที่สอง ควรระลึกถึงพระธรรมคุณ

ภาวนาว่า สุวากขาโตย รอบที่สาม ควรระลึกถึงพระสังฆคุณ ภาวนาว่า
 สุปฏิปันโน โนห หรือจะระลึกถึงอัคริยคุณของพระพุทธองค์ดังกล่าว แล้ว
 ในตอนที่ว่าด้วยข้อควรระลึก ก็ได้

บทสวดมนต์และคำบูชา : บทสวดมนต์และคำบูชาที่กำหนดไว้
 ในผนวกท้ายคำแนะนำของกรมการศาสนา ดังกล่าวในข้อ ๒.๗-๒.๘ นั้น
 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. บทนมัสการ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

๒. บทพระพุทธคุณ

อิติปิ โส ภควา, อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรรณสมฺปนฺโน สุคโต
 โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ

คำแปล

องค์ใดพระสัมพุทธ์	สุวิสุทธิสันดาน
ดัดมุลเกลศมาร	บิรมณ์มิมองมัว
หนึ่งในพระทัยท่าน	ก็เบิกบานคือดอกบัว
ราศีปัพพันพัว	สุวณฺธกำจร
องค์ใดประกอบด้วย	พระกรุณาตั้งสาคร
โปรดหมู่ประชากร	มละโอฆกันดาร
ชี้ทางบรรเทาทุกข์	และชี้สุขเกษมศานต์
ชี้ทางพระนฤพาน	อันพ้นโคกวิโยคภัย
พร้อมเบญจพิริจก-	ขจรวิมลใส
เห็นเหตุที่ใกล้ไกล	ก็เจนจบประจักษ์จริง
กำจัดน้ำใจหยาบ	สันดานบาปแห่งชายหญิง
สัตว์โลกได้พึงฟัง	มละบาปบำเพ็ญบุญ
ข้อขอประณตน์อม	ศิระเกล้าบังคมคุณ
สัมพุทธการุญ-	ญภาพนั้นนิรันดร์

๓. บทพระธรรมคุณ

สุวากุขาโต ภควตา ธมฺโม, สนนฺทฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสโก,
โอบนฺยิโก ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิตํ

คำแปล

ธรรมะคือคุณากร	ส่วนชอบสาธ
ดูจดวงประทีปชัชวาล	
แห่งองค์พระศาสดาจารย์	ส่องสัตว์สันดาน
สว่างกระจ่างใจมล	
ธรรมไฉนบโดยมรรคผล	เป็นแปดพึงยล
และแก้กับทั้งนฤพาน	
สมญาโลกอุดรพิสดาร	อันลึกโอฬาร
พิสุทธิ์พิเศษสุกใส	
อีกธรรมตันทางครรรไล	นามขนานขานไช
ปฏิบัติปริยัติเป็นสอง	
คือทางดำเนินดูจคลอง	ให้สว่างลุปอง
ยังโลกอุดรโดยตรง	
ข้าขอโอนอ่อนอุตมงค์	นบธรรมจ้านง
ด้วยจิตและกายวาจา	

บทประพันธ์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

๔. บทพระสังฆคุณ

สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ, อชฺฐปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ,
ญายปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ, สามิจิปปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ,
ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสสุคานิ, อญฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สวากสงฺโฆ,
อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชสิกรณฺเณยฺโย, อนุตฺตรํ ปุณฺณกุเชตฺตํ
โลกสุสาติ

คำแปล

สงฆ์ใดสวากศาสดา	รับปฏิบัติมา
แต่องค์สมเด็จพระวันต์	

เห็นแจ้งจตุสัจเสรีจบรร-	ลูทางที่อัน
ระจับและดับทุกข์ภัย	
โดยเสด็จพระผู้ตรัสไตร	ปัญญาผ่องใส
สะอาดและปราศมัวหมอง	
เห็นห่างทางข้าศึกปอง	บมิลำพอง
ด้วยกายและวาจาใจ	
เป็นเนื่อนาบุญอันไพ-	ศาลแต่โลกภัย
และเกิดพิบูลพูนผล	
สมญาเอารสทศพล	มีคุณอนันต์
อเนกจะนับเหลือตรา	
ข้าขอบบหมู่พระศรา-	พกทรงคุณา-
นุคุณประจักษ์รำพัน	
ด้วยเดชบุญข้าอภิวันท์	พระไตรรัตนอัน
อุดมดีเรกนิวัติศัย	
จงช่วยขจัดโศภภัย	อันตรรายใดใด
จงดับและกลับเสื่อมสูญ	

๕. ขยสิทธิคาถา

พาหุ สหสสมภินิมิตตสาธุรนต์
 คุรีเมขล อุกิตโฆรสเสนมาร
 ทานาภิธมมวธินา ชิตวา มุนินโท
 ตนุเตชสา ภวตุ เต ขยสิทธิ นิจุจ.

คำแปล

ปางเมื่อพระองค์ปรมะพุท-	ธวิสุทธศาสดา
ตรัสรู้หลุดตระสมา-	ธิณโพธิบัลลังก์
ขุนมารสหัสสพหุพา-	หุวิชาวิชิตขลัง
ชีศิริเมขลจะประทัง	คชะเหี้ยมกระเหิมหาญ
แสรังเสกสรวาฐะประดิษฐ์	กละคิดจะรอนราญ
รุมพลพหลพยุหะปาน	พระสมุททะนองมา
หวังเพื่อผจญวรมุนิน-	ทสุชินราชา

พระปราบพลพยุหะมา—	ระเมื่องมลายสุญ
ด้วยเดชพระองค์พระศพล	สุวิมลไพบุลย์
ทานาภิธรรมะวิริกุล	ชนะน้อมมโนตาม
ด้วยเดชะสัจจะวงษา	และน้อมามองค์สาม
ขอจงนิกรพละสยาม	ชยสิทธิทุกवार
ถึงแม้จะมีอริวิเศษ	พละเดชเทียมมาร
ขอไทยผจญพิชิตะผลาญ	อริแมนมนินทร

บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำบูชาในวันวิสาขบูชา

(ประธานว่านำ ทุกคนว่าตาม)

ภาษาบาลี

ยมมฺห โข มยฺ, ภควนฺตํ สรณํ คตา, โย โน ภควา สตุถา, ยสฺส จ
มยฺ, ภควโต ฐมฺมํ โรเจม, อโหสิ โข โส ภควา, มชฺฌิเมสฺส ชนปฺเทสฺส, อริยเกสฺส
มนุสฺเสสฺส อุปฺปนฺโน, ขตุติโย ชาติยา, โคตโม โคตฺเตน, สกฺยปฺตุโต, สกฺยกุลลา
ปฺพุทฺธิโต, สเทวเก โลเก, สมารเก, สปุรุมฺเก, สสฺสมณปุรุมฺณิยา ปชาย,
สเทวมนุสฺสาย, อนุตฺตํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ, มยฺ โข เอตฺรหิ, อิมํ
วิสาขปฺุณฺณมีกาลํ, ตสฺส ภควโต, ชาติสมฺโพธิ—, นิพฺพานกาลสมฺมตํ ปตฺวา,
อิมํ ฐานํ สมฺปตฺตา, อิเม, ทณฺหทึป—, ฐูปฺปฺผาติ—, สกฺกาเร คเหตฺวา,
อตฺตโน กายํ, สกฺการูปธานํ กริตฺวา, ตสฺส ภควโต, ยถาภุจฺเจ กุณฺเ, อิมํ
ปฏฺิมาฆรํ, ติกฺขขตฺตํ ปทกฺขิณํ กริสฺสาม, ยถาคหิตฺติ, สกฺกาเรหิ, ปุชฺชํ กุรฺมานา,
สารถฺ โน ภนฺเต ภควา, สุจิรปริณิพฺพุโตปิ, ฌาตพฺเพหิ กุณฺเห, อตฺตารมฺมณตฺยา,
ปญฺญาयมาโน, อิเม อเมหฺหิ, คหิตฺเต สกฺกาเร, ปฏฺิคุณฺหาตุ, อมฺหากํ,
ทึฆฺรตฺตํ, หิตาย สุขาย

ภาษาไทย

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า, ทรงไว้ซึ่งพระปัญญาคุณ, พระปาริสุทธิคุณ
พระมหากรุณาธิคุณ, ได้ประสูติ, ตรัสรู้ และปรินิพพาน, ในวันวิสาขปฺุณฺณมี
พระพุทธรจิรยานี้, บังเกิดประโยชน์ยิ่งใหญ่, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย,
แม้เกิดมาในภายหลัง, ให้ได้รับพระศาสนา, มีปัญญารักษาดน
วันนี้, เป็นวันวิสาขปฺุณฺณมี, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, เป็นพุทธมามกะ,

รำลึกถึงพระคุณอันประเสริฐ, ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น, ขอถวายคำปฏิญาณว่า, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, จักตั้งอยู่ในศีลธรรมของศาสนา เป็นศาสนทายาทตลอดชีวิต, และขอนอบน้อมบูชาแด่พระองค์, ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ, ณ บัดนี้

ด้วยเดชานุภาพแห่งการบูชา, ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย, จงปราศจากทุกข์, มีความสุขกายสุขใจ, รู้แจ้งในศาสนาของพระองค์, ตลอดกาลนาน เทอญ.

ข. สำหรับประชาชน

สำหรับประชาชนทั่วไปนั้น การประกอบพิธีวิสาขบูชานี้ โดยปรกตินิยมทำกันในเวลาค่ำ สำหรับการปฏิบัติทั่วไป ควรปฏิบัติตามพระราชกำหนดดังกล่าวในตอนว่าด้วยประวัติความเป็นมาดังกล่าวแล้ว

เฉพาะการปฏิบัติในการประกอบพิธีบูชาที่วัดวาอาราม หรือปูชนียสถานต่าง ๆ นั้น ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. เมื่อถึงวันวิสาขบูชา ควรเตรียมเครื่องบูชา เช่น รูป เทียน ดอกไม้ไว้ให้พร้อม การแต่งกายไปประกอบพิธีควรให้สุภาพเรียบร้อย

๒. เมื่อไปชุมนุมพร้อมกัน ณ ที่ที่จะประกอบพิธีบูชา เช่นที่ลานหน้าโบสถ์ วิหารหรือลานหน้าพระเจดีย์ พระสถูปองค์ใดองค์หนึ่ง และเมื่อได้เวลาประกอบพิธีแล้ว ให้ทุกคนยืนถือดอกไม้ รูป เทียน ด้วยมือขวา ชูขึ้นไว้เสมอลำตัว

๓. ประธานในพิธี ซึ่งโดยปรกติ เป็นพระสงฆ์ จะได้กล่าวให้โอวาทประมาณ ๑๐-๑๕ นาที ขณะนั้น ให้ทุกคนประนมมือ ถือดอกไม้รูปเทียน ตั้งใจฟังด้วยความเคารพ เมื่อพระสงฆ์ให้โอวาทจบลง ทุกคนเปล่งเสียงสาธุการว่า สาธุ

๔. ประธานในพิธีแจ้งให้ทราบว่า ต่อไปนี้จะนำว่า คำบูชาเนื่องในวิสาขบูชา ให้ทุกคนจุดรูปเทียน แล้วประนมมือว่าตาม (คำบูชา มีในตอนท้ายถัดจากข้อ ๖)

๕. เมื่อว่าคำบูชา (โดยมากนิยมว่าแต่คำบาลี ไม่นิยมว่าคำแปล) จบแล้วประธานในพิธี แจ้งให้ทราบว่าต่อไปนี้จะได้นิมนต์เวียนเทียนรอบปูชนียสถาน ๓ รอบ แล้วประธานเดินนำ ประชาชนเดินตาม โดยเดินเวียนขวามือถือรูปเทียนดอกไม้ ด้วยอาการสงบเสงี่ยม มีมารยาทดีงาม

๖. เมื่อเวียนเทียนครบ ๓ รอบแล้ว ทุกคนนำรูปไปปักไว้ที่กระถาง

รูป นำเทียนไปปักไว้ที่ราวเทียน นาคอกไม้ไปวางไว้ ณ ที่ซึ่งวัดจัดไว้
เป็นเสร็จพิธี

คำบูชาในวันวิสาขบูชา

(ประธานว่านำ ทุกคนว่าตาม)

ยมม โข มยฺ, ภควนฺตํ สรณํ คตา, โย โน ภควา สตฺถา, ยสฺส จ มยฺ,
ภควโต ธมฺมํ โรเจม, อโหสิ โข โส ภควา, มชฺฌิเมสฺส ชนปฺเทสฺส, อริยเกสฺส
มนุสฺเสสฺส อุปฺปนฺโน, ขตุติโย ชาติยา, โคตโม โคตฺเตน, สกฺยปฺตุโต, สกฺยกุลฺลา
ปพฺพชฺชิตอ, สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก, สสฺสสมณพฺรหฺมณฺเีย ปชาย,
สเทวมนุสฺสาย, อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ

นิสฺสํสยํ โข โส ภควา, อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน,
สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ, สตฺถา เทวมนุสฺसानํ, พุทฺโธ
ภควา

สวากฺขาโต โข ปน, เตน ภควตา ธมฺโม, สนนฺทิจิโก อกาลิโก,
เอหิปฺสฺสโก โอปนยิโก, ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ

สุปฏิปนฺโน โข ปนสฺส, ภควโต สวากสงฺโฆ, อุชฺฐปฏิปนฺโน ภควโต
สวากสงฺโฆ, ฃายปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ, สามิจิปฏิปนฺโน ภควโต
สวากสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยฺศานิ, อฏฺฐ ปุริสปุคฺคฺลา, เอส ภควโต
สวากสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชลิกรณฺเีย, อนุตฺตรํ
ปฺญญกฺขเขตฺตํ โลกสฺส

อโย โข ปน (ญโป, ปฏฺฐิมา) ตํ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส (กโต, กตา) ยาวเทว
ทสฺสเนน, ตํ ภควนฺตํ อนุสฺสริตฺวา, ปสาทสํเวคปฏฺฐิลาภาย

มยฺ โข เอตฺรหิ, อิมํ วิสาขปฺญฺณณฺมีกาลํ, ตสฺส ภควโต, ชาติสมฺโพธิ-
นิพฺพานกาลสมฺมตํ ปตฺวา, อิมํ ฐานํ สมฺปตฺตา, อิเม, ทณฺฑทป-
ฐาปิสกฺกาเร คเหตุว, อตฺตโน กายํ, สกฺการุปรานํ กริตฺวา, ตสฺส ภควโต,
ยถากุเจ จุณฺเ, อิมํ (ญโป, ปฏฺฐิมา), ติกฺขตฺตํ, ปทกฺขิณํ กริสฺสาม, ยถาคหิเตหิ
สกฺกาเรหิ, ปุชฺชํ กุรฺมานา

สาธุ โน ภนฺเต ภควา, สฺจิริปรินิพฺพุโตปิ, ฃาตพฺเพหิ จุณฺเหิ,
อติตารมฺมณตฺยา, ปณฺฃายมาโน, อิเม อเมหิ, คหิเต สกฺกาเร ปฏฺฐิคฺคณฺหาตุ,
อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย สุขาย

พิธีอาสาฬหบูชา : พิธีอาสาฬหุชานั้น มีทั้งพิธีสงฆ์ ราชพิธีและพิธีราษฎร สำหรับพิธีสงฆ์ ปรากฏตามประกาศของคณะสงฆ์ และประกาศสำนักสังฆนายกที่ได้กล่าวแล้ว เฉพาะพิธีราษฎรให้ปฏิบัติอย่างเดียวกับวันวิสาขบูชา ทั้งทางโรงเรียนและประชาชน แตกต่างกันเฉพาะ คำบูชาเท่านั้น

คำบูชาในวันอาสาฬหบูชา

ก. สำหรับโรงเรียน

(ประธานว่าหน้า ทุกคนว่าตาม)

ภาษาบาลี

มย โข เอตริหิ, อิมํ, อาสาหุพฺพนฺธมฺมีกาลํ, ตสฺส ภควโต.
ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตน—, กาลสมฺมตํ— อริยสาวกสงฺฆ—, อุปฺปตฺติกาลสมฺมตญฺจ,
รตนตฺตย—, สมฺปฺปฺรณกาลสมฺมตญฺจ, ปตฺวา, อิมํ จานํ สมฺปตฺตา, อิเม สกฺกาเร
คเหตฺวา, อตฺตโน กายํ, สกฺกาเรปฺธานํ กริตฺวา, ตสฺส ภควโต, ยถาภุจฺเจ कुณฺ,
อนุสฺสรนฺตา, อิมํ ญฺปิ (อิมํ พุทฺธปฺปมฺ), ติกฺขตฺตํ, ปทกฺขิณํ กริสฺสาม,
ยถาคหิตฺเทหิ, สกฺกาเรหิ ปุชฺชํ กุรฺมามา.

สาธุ โน ภนฺเต ภควา, สุริรปริณิพฺพโตปิ, ฌาตพฺเพหิ कुณฺเห,
อตีตารมฺมณตฺตาย. ปญฺญาวยมาโน, อิเม, อเมหิ คหิตฺเต, สกฺกาเร ปฏฺิคฺคณฺหาตุ,
อมฺหากํ ทิฆมฺรตฺตํ, หิตาย สุขาย

ภาษาไทย

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า, ทรงไว้ซึ่งพระปัญญาคุณ, พระปาริสุทธิคุณ,
พระมหากรุณาธิคุณ, ได้ทรงแสดงปฐมเทศนา, ประทานอุปสมบท, ยัง
พระรัตนตรัยให้บังเกิดขึ้น, ในวันอาสาฬหปุณณมี พระพุทธจริยานี้, บังเกิด
ประโยชน์ยิ่งใหญ๋, แก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย, แม้เกิดมาในภายหลัง,
ให้ได้รับพระศาสนา, มีปัญญารักษาตน.

วันนี้ เป็นวันอาสาฬหปุณณมี, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, เป็นพุทธมามกะ,
รำลึกถึงพระคุณอันประเสริฐ, ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น,
ขอถวายคำปฏิญาณว่า, ข้าพเจ้า, จักตั้งอยู่ในศีลธรรมของศาสนา, เป็นศาสน-
ทายาทตลอดชีวิต, และขอนอบน้อมบูชา, แต่พระองค์ผู้ทรงพระคุณอัน
ประเสริฐ ณ บัดนี้

ด้วยอานุภาพแห่งการบูชา, ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย, จงปราศจากทุกข์,
มีความสุขกายสุขใจ, รู้แจ้งในศาสนาของพระองค์, ตลอดกาลนาน เทอญ

ข. สำหรับพระสงฆ์และประชาชน

ยมฺมฺห โข มยํ, ภควนฺตํ สรณํ คตา, โย โน ภควา สตฺถา, ยสฺส จ

มย, ภควโต ฐมมฺ โรเจม, อโหสิ โข โส ภควา, อรหํ สุมมาสมพุทฺโธ, สตุเตสุ
การุญญํ ปฏิจุจ, การุณายโก หิตะสิ, อนุกมมํ อุปาทาย, อาสาพหปุณณมีย,
พารานลีย, อสิปตเน มิคทาเย, ปณจวคฺคิยานํ ภิกฺขุณํ, อนุตฺตรํ ฐมมจกฺกํ,
ปจมํ ปวตฺเตตฺวา, จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ปกาเสสิ

ตสฺมิญฺจ โข สมเย, ปณจวคฺคิยานํ ภิกฺขุณํ, ปมุโข อายสฺมา,
อญฺญาโกณฺฑนฺโณ, ภควโต ฐมมํ สุตฺวา, วิรชํ วิตมลํ, ฐมมจกฺกํ ปฏฺฐิลภิตฺวา,
ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยฐมมํ, สพุพฺพนตํ นิโรธฐมฺมนฺติ, ภควนฺตํ, อุปสมปทํ ยาจิตฺวา,
ภควโตเยว สนฺติกา, เอหิภิกฺขุอุปสมปทํ, ปฏฺฐิลภิตฺวา, ภควโต ฐมมวินฺเย,
อริยสาวกสงฺฆโม โลเก ปจมํ, อุปฺปนฺโน อโหสิ, พุทฺธรตนํ, ฐมฺมรตนํ,
สงฺฆรตนฺนฺติ, ติรตนํ, สมฺปฺณณํ อโหสิ

มย โข เอตฺรหิ, อิมํ, อาสาพหปุณณมิกาลํ, ตสฺส ภควโต,
ฐมมจกฺกปฺวตฺตนํ—, กาลสมฺมตํ, อริยสาวกสงฺฆม—, อุปฺปตฺติกาลสมฺมตญฺจ
รตนตฺตย—, สมฺปฺรณกาลสมฺมตญฺจ, ปตฺวา, อิมํ ฐานํ สมฺปตฺตา, อิเม
สฺสกาเร คเหตุว, อตฺตโน กายํ, สกฺการุปรานํ กริตฺวา, ตสฺส ภควโต,
ยถาภุจฺเจ กุณฺเ, อนุสฺสรนฺตา, อิมํ ญฺปิ (อิมํ พุทฺธปฏฺฐิม), ติกฺขชตฺถํ, ปทกฺขิณํ
กริสฺสาม, ยถาคหิตฺเทหิ, สกฺการาเรหิ, ปุชฺชํ กุรฺมานา

สาธุ โน ภนฺเต ภควา, สุจิรปรินิพฺพุโตปิ, ฌาตพฺเพหิ กุณฺเห,
อตีตารมฺมณตฺตายล, ปณฺณายมาโน, อิเม อเมฺหหิ คหิต, สกฺกาเร ปฏฺฐิคฺคณฺหาตุ,
อมฺหากํ, ทิฆมฺมตฺถํ, หิตาย สุขาย

คำแปล

เราทั้งหลาย ถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ว่าเป็นที่พึงที่ระลึก
พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใดเป็นศาสดาของเราทั้งหลาย และเราทั้งหลาย
ขอบใจในธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์
นั้นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงอาศัยความการุญใน
หมู่สัตว์ ทรงพระมหากรุณา มีพระทัยเฝ่ประโยชน์เกื้อกูล ทรงอาศัยความ
เอ็นดู ได้ทรงแสดงพระธรรมจักร ประกาศอริยสัจ ๔ เป็นครั้งแรกแก่พระภิกษุ
ปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอสิปตนะมฤคทายวัน ใกล้กรุงพาราณสีในวันอาสาฬห-
ปุณณมี

อนึ่ง สมัยนั้นแล ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ ผู้เป็นประธานของ
ภิกษุปัญจวัคคีย์ ได้ฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ได้ธรรมจักร

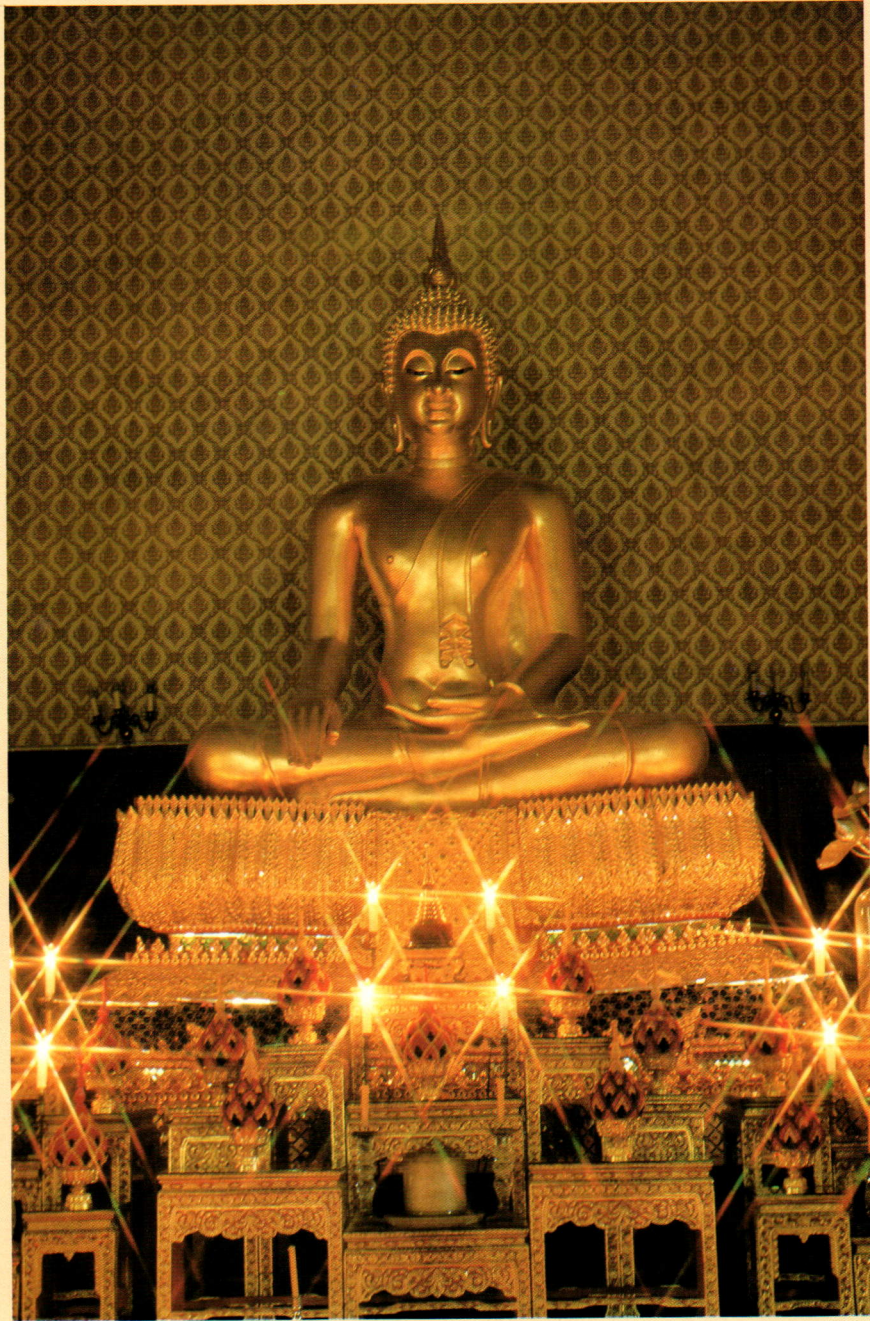

อันบริสุทธิปราศจากมลทินว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้น
ทั้งมวลล้วนมีความดับเป็นธรรมดาจึงทูลขออุปสมบทกับพระผู้มีพระภาคเจ้า
เป็นองค์แรกในโลก

และในสมัยนั้นแล พระสังฆรัตนะได้บังเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก
พระรัตนตรัย คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนะ
ได้สมบูรณ์แล้วในโลก

บัดนี้ เราทั้งหลาย มาประจวบมงคลสมัย วันอาสาฬหปุณณมี
วันเพ็ญเดือนแปด อันเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นวันที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์
นั้น ทรงประกาศพระธรรมจักร เป็นวันที่เกิดขึ้นแห่งพระอริยสงฆ์สาวกและ
เป็นวันที่พระรัตนตรัยสมบูรณ์ คือ ครบ ๓ รัตนะ จึงมาประชุมพร้อมกัน
ณ ที่นี้ ถือเครื่องสักการะเหล่านี้ ทำกายของตนให้เป็นดังเครื่องรองรับเครื่อง
สักการะ ระลึกถึงพระคุณตามความเป็นจริงของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์
นั้น จักกระทำประทักษิณรอบพระสถูปนี้ (พระพุทธรูปปฏิมา) สัณวาระ
๓ รอบ น้อมบูชาด้วยเครื่องสักการะที่ถือกันอยู่ ณ บัดนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้เสด็จปรินิพพานไปนาน
นักแล้ว แต่ยังปรากฏอยู่ด้วยพระคุณซึ่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะพึงรู้ได้
โดยความเป็นอติदारมณฺ์ของทรงรับเครื่องสักการะอันข้าพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายถือไว้นี้ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
สิ้นกาลนาน เทอญ.

พิธีมาฆบูชา : การประกอบพิธีมาฆบูชา นั้น มีทั้งพิธีสงฆ์ ราชพิธี และพิธีราษฎร์ กล่าวเฉพาะพิธีราษฎร์ การปฏิบัติเนื่องในพิธีนี้ทั้งทาง โรงเรียนและประชาชน มีหลักปฏิบัติอย่างเดียวกันกับการประกอบพิธี วิสาขบูชา ให้ปฏิบัติตามหลักนั้นโดยอนุโลม เว้นแต่คำบูชาซึ่งไม่เหมือนกัน สำหรับคำบูชาเนื่องในวันนี้ ที่เป็นภาษาบาลีใช้เหมือนกัน ทั้งทาง โรงเรียนและประชาชน ส่วนที่เป็นภาษาไทย ใช้เฉพาะทางโรงเรียนเท่านั้น คำบูชาในวันนี้มีดังนี้

คำบูชาในวันมาฆบูชา

(ประธานว่านำ ทุกคนว่าตาม)

ภาษาบาลี

อชชายี, มาฆปุณณมี สมฺปตฺตา, มาฆนက္ขตฺเตน, ปุณฺณจฺนฺโต
ยุตฺโต, ยตฺถ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, จาตุรงฺคิเก, สวากฺสนฺนิปาเต,
โอวาทปาติโมกฺขํ อุตฺทิสฺสิ.

ตถาหิ, อชฺชเตรสาณิ, ภิกฺขุสฺตานิ, สพุเพสฺสเยว, ชีณาสวานํ, สพุเพ
เต เอหิภิกฺขูกา, สพุเพปิ เต อนามนฺติตาว, ภควโต สฺนติกํ อาคตา, เวพฺพเว
กลนฺทกนิวาเป, มาฆปุณฺณมียํ, วทฺธมานกจฺฉายาย, ตสฺมี สฺนฺนิปาเต, ภควา,
วิสุทฺธโปสธํ อกาลิ. อโย อมฺหากํ ภควโต, เอโกเยว, สวากฺสนฺนิปาโต อโหสิ,
จาตุรงฺคิโก, อชฺชเตรสาณิ, ภิกฺขุสฺตานิ, สพุเพสฺสเยว, ชีณาสวานํ.

มยฺนุทฺตานิ, อิมํ, มาฆปุณฺณมี—, นกฺขตฺตสมยํ, ตกฺกาลสทิสํ สมฺปตฺตา,
สุจิริปริณิพฺพุตมฺปิ, ตํ ภควนฺตํ, อนุสฺสรมาณา, อิมสฺมี, ตสฺส ภควโต, สกฺขิภูเต
เจติเย, อิเมหิ, ทุณฺหทึป—, ฐปฺปฺปฺผาทิ—สกฺกาเรหิ, ตํ ภควนฺตํ, ตานิ จ
อชฺชเตรสาณิ, ภิกฺขุสฺตานิ, อภิปุชฺชาม.

สาธุ โน ภนฺเต ภควา, สวากฺสงฺโม, สุจิริปริณิพฺพุโตปิ, कुณฺเห
ธรรมาโน, อิเม สกฺกาเร ทุคฺคตปณฺณาการภูเต, ปฏิกฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ,
ทีฆมฺรตฺตํ, หิตาย สุขาย.

คำแปล

วันนี้ มาถึงวันมาฆปุณณมี พระจันทร์เพ็ญ ประกอบด้วยฤกษ์มาฆะ
(เดือน ๓) แล้ว วันนี้ตรงกับวันที่พระตถาคต องค์พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ในที่ประชุมสงฆ์สาวก ซึ่งประกอบด้วยองค์
๔ ประการ

ครั้งนั้น พระภิกษุ ๑,๒๕๐ องค์ ล้วนแต่เป็นพระชีนาสพ (ผู้หมด
กิเลส) ล้วนแต่เป็นเอหิภิกษุ มิได้มีใครนิมนต์นัดหมาย ได้มาประชุมพร้อม
กันเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเจ้า ณ เวฬุวันมหาวิหาร เวลาตะวัน
บ่าย ในวันมาฆปุณณมี และพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงกระทำวิสุทธิอุโบสถ
ในที่ประชุมนั้น การประชุมพระสงฆ์สาวกพร้อมด้วยองค์ ๔ ของพระผู้มี
พระภาคเจ้าแห่งเราทั้งหลายนี้ ได้มีขึ้นเพียงครั้งนี้ครั้งเดียวเท่านั้น ภิกษุ

ผู้เข้าประชุม ๑,๒๕๐ องค์นั้นล้วนแต่เป็นพระชินาสพ

บัดนี้ ถึงวันมาฆบุรณมีนักขัตตสมัย คล้ายวันจาตุรงคสันนิบาตนั้นแล้ว เราทั้งหลายมาระลึกถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น แม้เสด็จปรินิพพานไปนานนักแล้ว ขอน้อมบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้า และพระสงฆ์สาวก ๑,๒๕๐ องค์นั้น ด้วยเครื่องสักการบูชาทั้งหลาย มีเทียน รูป และดอกไม้เป็นต้น เหล่านี้ ณ เจดีย์สถานนี้ ซึ่งเป็นสักขีพยานแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมทั้งพระสงฆ์สาวก แม้เสด็จปรินิพพานไปนานนักแล้ว ยังคงอยู่แต่พระคุณทั้งหลาย จงทรงรับสักการะบรรณาการคนยากเหล่านี้ ของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ล้นกาลนาน เทอญ

ภาษาไทย

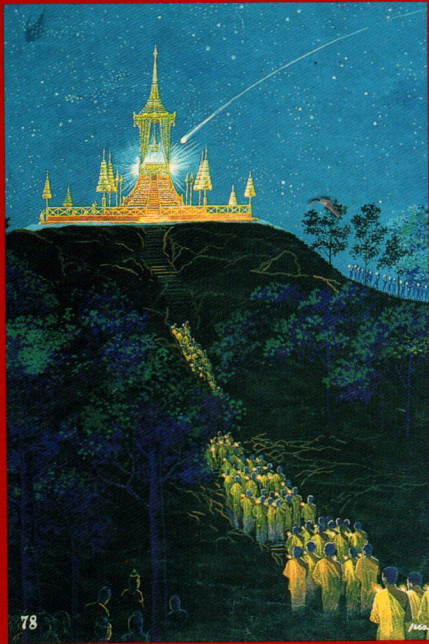
(สำหรับโรงเรียน)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า, ทรงไว้ซึ่งพระปัญญาคุณ, พระปาริสุทธิตุณ, พระมหากรุณาธิคุณ, ได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์, ในที่ประชุมสงฆ์, จาตุรงคสันนิบาต, ในวันมาฆปุณณมี

พระพุทธจริยานี้, บังเกิดประโยชน์ยิ่งใหญ่, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, แม้เกิดมาในภายหลัง, ให้ได้รับพระศาสนา, มีปัญญารักษาตน

วันนี้เป็นวันมาฆปุณณมี, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, เป็นพุทธมามกะ, ร่ำลึกถึงพระคุณอันประเสริฐ, ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น, ขอถวายคำปฏิญาณว่า, ข้าพเจ้าจักตั้งอยู่ในศีลธรรมของศาสนา, เป็นศาสนทายาทตลอดชีวิต, และขอนอบน้อมบูชา, แต่พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ณ บัดนี้

ด้วยอานุภาพแห่งการบูชา, ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย, จงปราศจากทุกข์, มีความสุขกายสบายใจ, รู้แจ้งในศาสนาของพระองค์, ตลอดกาลนาน เทอญ

วันสำคัญของศาสนาพุทธ

จัดทำโดยคณะกรรมการจัดทำสัตหัตถ์อุปกรณ์เพื่อการศึกษาและ
เผยแพร่ศาสนา ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๓๑

ครั้งที่ ๑ จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN 974-7770-28-8

ออกแบบปกและจัดรูปเล่ม : ชมภูภา หงษ์สุวรรณ